

„Mali Badacze- Wielcy Odkrywcy”.

Program nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej.

pod redakcją

Marzeny Buchnat, Magdaleny Helman-Barylskiej, Sylwii Szczepańskiej

Biuro projektu: ul.Paderewskiego 11/13, 61-740 Poznań, tel. 61 624 37 86, www.betterfield.pl

---

1.Wprowadzenie.....	3
2.Psychopedagogiczne podstawy programu: „Mali Badacze- Wielcy Odkrywcy”.	5
3.Cele programu.....	8
4.Treści kształcenia i wychowania - przewidywane osiągnięcia	11
5.Metody realizacji programu: „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”	79
6.Kryteria oceniania	84

1. Wprowadzenie

„Nie zmuszaj dzieci do aktywności, lecz wyzwalaj ich aktywność.

Nie każ myśleć, lecz twórz warunki do myślenia.

Nie żądaj, lecz przekonuj.

*Pozwól dziecku pytać i powoli rozwijaj jego umysł tak,
aby samo chciało wiedzieć...”*

J. Korczak

Mamy przyjemność zaproponować Państwu autorski program nauczania „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”, przeznaczony dla dzieci na pierwszym etapie edukacyjnym. Program ten stanowi bezpieczny pomost pomiędzy możliwościami rozwojowymi dziecka stojącego na progu szkolnym, a wymaganiami wyznaczonymi przez nową podstawę programową MEN z dnia 30 maja 2014 roku. Ma stanowić pomoc dla nauczyciela nauczania początkowego, przed którym jest postawione bardzo odpowiedzialne zadanie zorganizowania tak procesu edukacyjnego, by dziecko na początku swojej szkolnej drogi bez stresu zaadaptowało się do warunków, wymagań jak i społeczności szkolnej, a następnie wkroczyło w jak najbardziej efektywny sposób w świat zdobywania nowej wiedzy i doświadczeń. Program „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”, został oparty na konstruktywistycznej teorii wiedzy i poznania, teorii inteligencji wielorakich H. Gardnera oraz bioekologicznej teorii systemów U. Bronfenbrennera, dzięki temu jest nie tylko dostosowany do potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci sześciolatków, ale także zapewnia im optymalne warunki dla ich holistycznego rozwoju. Doświadczenia i wiedzę, jaką wyniesie dziecko z edukacji szkolnej będą determinowały jakość jego dorosłego życia. Obecne zmiany cywilizacyjne powodują, że otaczająca nas rzeczywistość przeobraża się już nie z wieku na wiek, ale z roku na rok. W związku z tym coraz trudniej określić, jakie wiadomości będą warunkowały osiągnięcie przez dziecko sukcesu w przyszłości. Mając na uwadze ten fakt, staraliśmy się w naszym programie położyć szczególny nacisk na zdobycie przez dziecko kompetencji samodzielnego poszukiwania, odkrywania i badania wiedzy, a zarazem osiągania przez dziecko sukcesu kształtującego jego poczucie

własnej wartości. W tym celu, jako wiodącą metodę realizacji naszego programu nauczania proponujemy metodę projektów.

Mamy nadzieję, że opracowany przez nas program, pomoże nauczycielom stworzyć optymalne warunki dla wszechstronnego i optymalnego rozwoju dzieci w wieku wczesnoszkolnym, wpływając na efektywność, a zarazem jakość proponowanej im edukacji.

Autorki

2. Psychopedagogiczne podstawy programu: „Mali Badacze- Wielcy Odkrywcy”.

*„Pozwólcie dziecku doświadczać po omacku,
wydłużać swe korzenie, drążyć, dowiadywać się, porównywać,
szukać w książkach i materiałach źródłowych,
zanurzać swą ciekawość w kapryśnych głębinach wiedzy.
Pozwólcie mu wyruszyć w podróżę odkryć -
czasem trudne- ale pozwalające znaleźć taki pokarm,
jaki będzie dla niego pożywny”.*

C. Freinet

Dziecko stające na progu szkolnym podejmuje się nowego bardzo istotnego zadania w swoim życiu – edukacji szkolnej. Zdobyte w tym okresie kompetencje powinny zapewnić optymalny wszechstronny rozwój dziecka, który będzie determinował jakość jego późniejszego życia. Jak młody człowiek poradzi sobie z tym zadaniem, zależy oczywiście od wielu czynników. Jednym z najważniejszych jest sposób przygotowania procesu edukacji zgodnie z potrzebami i możliwościami jego odbiorcy. Dla zaplanowania optymalnego procesu kształcenia konieczna jest świadomość możliwości i ograniczeń rozwojowych dzieci. Młodszy wiek szkolny to etap rozwoju charakteryzujący się szczególną sensytywnością procesów poznawczych, chłonnością umysłu, ale równocześnie jest to nadal czas, w którym symboliczny sposób myślenia jest warunkowany konkretnymi doświadczeniami. W związku z tym, wiek ten często jest nazywany wiekiem rozumu, wiekiem społecznym jak i wiekiem aktywności. Biorąc pod uwagę możliwości rozwojowe dziecka w tym okresie teoretyczna podstawa programu: „Mali Badacze - Wielcy Odkrywcy”, została oparta na konstruktywistycznej teorii wiedzy i poznania, wywodzącej się z idei teorii rozwoju opracowanej przez J. Piageta, L. Wygotskiego i J. Brunera. Zgodnie z jej założeniami „celem uczenia danego przedmiotu nie ma być produkowanie małych chodzących encyklopedii, lecz doprowadzenie do tego, by uczeń zaczął samodzielnie myśleć (...) i aktywnie uczestniczyć w procesie dochodzenia do wiedzy. Poznanie jest procesem, a nie gotowym produktem” (J. Bruner, 1974, s.108-109). Nauczanie powinno się odbywać poprzez eksplorację otaczającego świata, dzięki któremu dziecko buduje własną wiedzę. Wychodząc z założenia, iż wiedza nie jest gotowym produktem, ale powstaje w dynamicznym procesie nadawania osobistego sensu i rozumienia ciągle zmieniającej się rzeczywistości

jej zdobywanie musi być oparte na interakcji z otoczeniem. Zadaniem nauczyciela jest, zatem dostarczanie okazji do zdobywania nowych doświadczeń, aktywizowanie ucznia i ukierunkowanie jego procesu uczenia się. W taki sposób zdobyta wiedza ma pozwolić na efektywne działanie w otaczającym świecie, przez co „program kształcenia to nie wiadomości, które powinny zostać opracowane przez ucznia, ale zbiór doświadczeń do przeżycia i wykonania (S. Dylak, 1994, s.18). Proces kształcenia zatem powinien przygotować człowieka do twórczego przekształcania otaczającej go rzeczywistości, co wymaga uruchomienia wielu sfer aktywności. Zgodnie z założeniem teorii inteligencji wielorakich H. Gardnera inteligencja nie jest jedną właściwością, która opisuje możliwości człowieka w zakresie aktywności intelektualnej, ale jest dynamiczna i wielopłaszczyznowa. W zależności od rodzaju aktywności wyróżnił on kilka rodzajów inteligencji: językową, wizualno - przestrzenną, przyrodniczą, ruchową, muzyczną, matematyczno - logiczną, interpersonalną i intrapersonalną (M. Suświłło, 2004). W związku z faktem, iż każdy człowiek posiada indywidualne zdolności poznawcze, często wykraczające poza zdolności lingwistyczno – logiczne (tradycyjnie oceniane w szkole), każde dziecko ma swój najbardziej efektywny sposób zdobywania wiedzy. Konstruktivistyczny model nauczania zapewniający dziecku możliwość samodzielnego eksplorowania świata, umożliwia zdobycie własnej wiedzy zgodnie z preferowanymi zdolnościami poznawczymi. Zróżnicowanie sytuacji dydaktycznych, jakich doświadcza dziecko pozwala na aktywizowanie wielu obszarów jego inteligencji. Konstruktivistyczna teoria wiedzy i poznania zgodnie ze swoimi założeniami, zakłada, iż uczenie się jest adaptacją do środowiska przez co wychodzi naprzeciw bioekologicznej teorii systemów U. Bronfenbrennera, która przedstawia wszystkie czynniki społeczne, wpływające na rozwój dziecka. Społeczne środowisko rozwoju każdego człowieka stanowi układ zależnych od siebie podsystemów zagnieżdżonych jedne w drugich (A. Brzezińska 2000, s.187), takich jak: mikrosystem, mezosystem, egzosystem, makrosystem. Systemy te wzajemnie na siebie oddziałują, wpływając na osoby w nich funkcjonujące. Człowiek, umiejscowiony w tych systemach, w swój indywidualny sposób spostrzega i interpretuje otaczającą go rzeczywistość, konstruując tym samym swój indywidualny, niepowtarzalny kontekst rozwojowy. Teoria ta podkreśla znaczenie systemów, jak i relacji pomiędzy nimi zachodzących na rozwój dziecka (H.R. Schaffer, 2006, 2008 r.).

Powyższe teorie posłużyły do opracowania programu: „Mali Badacze- Wielcy Odkrywcy”, który ma stanowić podstawę optymalnego holistycznego rozwoju dziecka przygotowującego go do adaptacji jak i twórczego przekształcania otaczającej rzeczywistości. Praca tym programem została oparta głównie na metodzie projektów, która jest ukierunkowana na pogłębione badanie wybranego przez dzieci tematu. Projekt stanowi swoisty „kręgosłup” doświadczeń edukacyjnych dzieci i nauczycieli. U ich podstaw leży

głębokie przekonanie, że uczenie się poprzez działanie ma wielką wartość, a dyskusje w grupie oraz powrót do wcześniejszych pomysłów i doświadczeń, to najlepszy sposób na zdobywanie i poszerzanie wiedzy” (J.H. Helm, L.G. Katz, 2003 s.15).

Praca metodą projektów pozwala dziecku na samodzielną aktywność poznawczą. Umożliwia kreowanie sytuacji sprzyjających całościowemu, bezpośredniemu i polisensorycznemu poznaniu. Eksplorowanie otaczającej rzeczywistości pozwala na jej zrozumienie, przyczyniając się tym samym do efektywniejszej adaptacji do środowiska, stanowiąc próbę wyjaśnienia sensu obserwowanych zjawisk. Takie działanie oparte na samodzielnej aktywności ucznia umożliwia uczenie się wielointeligentne, które angażuje różne rodzaje inteligencji oraz jest zgodne z możliwościami i potrzebami dziecka. Właściwe wykorzystanie ciekawości dziecka ułatwia jego rozwój poprzez kształtowanie się motywacji do opanowania nowej wiedzy i umiejętności, a także przyczynia się do wyrobienia nawyku uczenia się.

Projekt angażuje dziecko i jego najbliższe otoczenie, obejmując wiedzę z różnych dziedzin oraz kształtując różnorodne umiejętności. Ta wielostronna aktywność dziecka, którą może realizować zgodnie ze swoimi potrzebami i możliwościami, implikuje progresywne zmiany, którym podlegają wszystkie sfery jego rozwoju, dlatego metoda projektów ma takie istotne znaczenie dla holistycznego rozwoju dziecka oraz podniesienia efektywności i jakości jego edukacji. Natomiast samodzielność i indywidualność w zdobywaniu wiedzy, a zarazem praca w grupie, charakterystyczna dla tej metody, może stanowić efektywną płaszczyznę włączenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przestrzeń życia szkolnego.

3. Cele programu

*„Nie to jest najważniejsze,
aby każde dziecko czegoś nauczyć,
ale to, by wzbudzić w każdym dziecku
pragnienie nauczenia się czegoś. ”*

J. Lubbock

Cele programu wyznaczają kierunek jego realizacji. Wskazują nauczycielowi jak twórczo, zgodnie z potrzebami dzieci, z którymi pracuje, ma zrealizować treści programu.

Zgodnie z Podstawą programową kształcenia ogólnego „celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również takie wychowanie, aby dziecko w miarę swoich możliwości było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej”.

Podczas realizacji celów edukacyjnych należy pamiętać o holistycznym ujęciu rozwoju ucznia, skoncentrowaniu się na dziecku, jego zindywidualizowanych potrzebach i możliwościach.

Wyznaczone w programie: „Mali Badacze -Wielcy Odkrywcy”, szczegółowe cele edukacyjne (kształcące i wychowawcze) są następujące:

- rozwijanie procesów poznawczych takich jak: spostrzeganie, uwaga, pamięć, mowa, myślenie zgodnie z indywidualnymi predyspozycjami, możliwościami i potrzebami dziecka;
- doskonalenie umiejętności uczenia się, kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata;
- kształtowanie umiejętności poprawnego posługiwania się językiem polskim w mowie i piśmie;

- wyposażenie dziecka w podstawowe umiejętności czytania, czytania ze zrozumieniem tekstów literackich, matematycznych jak i informacyjnych;
- wyposażenie dziecka w podstawowe umiejętności matematyczne, w tym wyrobienie u dziecka intuicji matematycznych potrzebnych do rozwiązywania problemów w sytuacjach życiowych i szkolnych;
- rozbudzenie zainteresowań przyrodniczych, rozumienia wpływu człowieka na środowisko naturalne i potrzebę ochrony przyrody;
- kształtowanie i doskonalenie umiejętności inicjowania i organizowania wszelkich form aktywności związanych z zainteresowaniami dziecka, rozwijanie jego zdolności i zainteresowań;
- rozwijanie umiejętności efektywnego komunikowania się poprzez inicjowanie, nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów społecznych;
- wspieranie umiejętności wyszukiwania, selekcjonowania, gromadzenia informacji z różnych źródeł wiedzy, wdrażanie do praktycznego korzystania ze zdobytej wiedzy i umiejętności;
- wspieranie rozwoju cech osobowości dziecka koniecznych do zaangażowanego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym, wychowywanie w duchu szacunku i tolerancji, również wobec osób innej płci, rasy i kultury, kształtowanie umiejętności odróżniania dobra od zła;
- kształtowanie umiejętności funkcjonowania w grupie współpracy, negocjacji, rozwiązywania konfliktów, przy jednoczesnym zachowaniu prawa do realizacji własnych potrzeb;
- wdrażanie do aktywnego uczestnictwa w coraz to szerszych kręgach społecznych, kształtowanie i wspieranie poczucia przynależności społecznej;
- wspieranie rozwoju umiejętności samodzielnego działania, podejmowania decyzji, tworzenie warunków sprzyjających poznawaniu przez dziecko swoich możliwości i preferencji przez co wdrażanie do samokontroli, samooceny i samokształcenia;
- poszanowanie godności dziecka, poprzez zapewnienie mu bezpiecznych, przyjaznych oraz zdrowych warunków do nauki i zabawy zgodnych z jego potrzebami i możliwościami;
- wspieranie kreatywności dziecka;
- zapewnienie dziecku poczucia sukcesu, poprzez właściwie dobrane treści i metody pracy;
- rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie;
- kształtowanie i doskonalenie umiejętności rozpoznawania, nazywania i wyrażania własnych emocji;
- wspieranie rozwoju fizycznego przez doskonalenie i usprawnianie ruchowe;

- budzenie i kształtowanie wrażliwości estetycznej w różnych dyscyplinach życia między innymi sztuce, muzyce itd., przygotowanie dziecka do odbioru kultury;
- wspomaganie rozwoju ekspresji plastycznej, muzycznej, technicznej;
- rozwijanie umiejętności posługiwania się komputerem ze zwróceniem uwagi na zagrożenia świata medialnego;
- budzenie poczucia troski o własne i innych bezpieczeństwo.

4. Treści kształcenia i wychowania - przewidywane osiągnięcia

*„Przede wszystkim należy uczyć dziecko patrzeć,
rozumować i kochać,
dopiero potem uczy się je czytać;
należy nauczyć młodzieńca chcieć i móc działać,
a nie tylko wiele wiedzieć i umieć.”*

J. Korczak

Treści edukacyjne determinowane celami programu, zostały podzielone na bloki tematyczne, których zakres treściowy wynika ze środowiska społeczno -przyrodniczego dziecka. Są to:

- Dziecko w rodzinie i w szkole;
- Ludzie wokół mnie;
- Moja Ojczyzna;
- Świat wokół nas;
- Linia czasu.

Podczas realizacji poszczególnych bloków tematycznych nauczyciel ma do wyboru cały wachlarz zagadnień tematycznych. W programie podane są jednak jedynie zagadnienia, a nie konkretne tematy, ponieważ one powinny wynikać z zainteresowań uczniów. Przedstawione są natomiast przykładowe tematy projektów, które w ramach takich zagadnień mogłyby być zrealizowane. Zakres tych projektów jest zróżnicowany i przykładowy, ponieważ doświadczenia dzieci w poszczególnych klasach są różne, zdeterminowane środowiskiem rodzinnym, miejscem zamieszkania itd., w związku z tym, tak naprawdę nie są one do przewidzenia. Nauczyciel może wykorzystać w swojej pracy tematy projektów, chociaż najlepiej, gdyby wynikały one z inicjatywy dzieci w jego klasie. Zagadnienia tematyczne mogą się powtarzać w poszczególnych klasach na pierwszym etapie edukacyjnym, będą one jednak wtedy zróżnicowane pod względem zakresu treści i osiągniętych kompetencji. Jest to zgodnie z założeniem,

że ze względu na prawidłowości rozwoju umysłowego dzieci, treści nauczania powinny narastać i rozszerzać się w układzie spiralnym. Co oznacza, że w poszczególnych klasach nauczania wczesnoszkolnego wiadomości i umiejętności, które dzieci już poznały zostają utrwalone i rozszerzone.

Do poszczególnych bloków tematycznych zostały opracowane zakresy wymagań podstawowych, które uczeń może zdobyć podczas realizacji zagadnień tematycznych. Wymagania te odnoszą się do wszystkich obszarów edukacji ujętych w podstawie programowej, które zostały połączone w spójną całość, by w pełni realizować założenia holistycznego podejścia do edukacji dzieci. Zostały także opisane wymagania rozszerzone, które uczeń pracujący zgodnie z założeniami programu „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy” ma możliwość dodatkowo opanować. Należy jednak pamiętać, iż zakres kompetencji, jaki dziecko zdobędzie w trakcie realizacji programu, będzie uzależniony od jego indywidualnych możliwości. O sukcesie dziecka będzie decydować jego indywidualny potencjał rozwojowy, a nie dobór treści i zasób wiedzy. Najważniejsze jest, więc dostrzeżenie możliwości postępu każdego młodego człowieka i stworzenie takich warunków uczenia się, aby dać szansę na rozwój wszystkim dzieciom. W związku z tym nauczyciel może przenosić konieczność nabycia przez uczniów niektórych osiągnięć na niższy lub wyższy poziom, biorąc pod uwagę jego doświadczenia, potrzeby, możliwości i zainteresowania. Takie podejście do treści kształcenia i wychowania w znacznym stopniu zapobiega frustracji i zniechęceniu do nauki, a powoduje rozbudzenie aktywności poznawczej, wzmacnia motywację do uczenia się i pozwala odnieść sukces każdemu dziecku. Aby ułatwić nauczycielom pracę programem „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”, niektóre projekty (oznaczone gwiazdką) zostały przykładowo opracowane w ramach schematów, by wskazać na ideę pracy tym programem (załącznik nr 2.).

Blok tematyczny: Dziecko w rodzinie i w szkole

Zakres tematyczny	Propozycje projektów	Wymagania podstawowe	Wymagania rozszerzone
Moja rodzina: mama, tata, rodzeństwo inni członkowie rodziny. Moje mocne i słabe strony. Drzewo genealogiczne. Tradycje i zwyczaje rodzinne. Obowiązki domowe. Sposób spędzania czasu wolnego. Szkoła miejscem nauki i zabawy. Pracownicy szkoły. Zasady zachowania się w szkole prawa i obowiązki ucznia. Tradycje naszej szkoły. Moje koleżanki i koledzy z klasy, reguły życia w klasie, nasze zainteresowania. Wspólne świętowanie np. Dzień Rodziny, Andrzejkę itp. Bezpieczna droga do szkoły.	Rodzina Mama Szkoła Światła Droga Kolega Emocje Sukces Czas wolny Nauka Klasa Zabawa Nasze zainteresowania	<ul style="list-style-type: none"> - uważnie słucha innych, korzysta z przekazywanych informacji, - kulturalnie komunikuje się z innymi, układa zdania, tworzy kilkuzdaniową wypowiedź, - aktywnie uczestniczy w rozmowie, - poznaje litery, czyta i rozumie teksty dostosowane do poziomu, wyszukuje potrzebne informacje, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi, - poprawnie przepisuje i pisze litery, krótkie teksty, pisze z pamięci i ze słuchu, - korzysta z pakietów edukacyjnych, - odtwarza z pamięci teksty, odgrywa scenki, - świadomie słucha muzyki, śpiewa piosenki, tańczy, rozróżnia instrumenty muzyczne, - tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów, - wykonuje różnorodne prace plastyczne na płaszczyźnie i w przestrzeni, wykonuje proste rekwizyty, - korzysta z narzędzi multimedialnych, - określa swoją przynależność kulturową, obcuje ze sztuką w swoim środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym, - dba o czystość swojego otoczenia, podejmuje obowiązki domowe, 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje zainteresowanie wypowiedziami kolegów i innych osób, zadaje pytania na interesujące go tematy, jest dociekliwy, - potrafi zaplanować rozmowę, przeprowadzić wywiad, prowadzi negocjacje, - chętnie się wypowiada, argumentuje, prowadzi dyskusje, wypowiada się na temat tego, czego doświadczył lub się dowiedział, potrafi przedstawić zdobyte informacje, - odgrywa różne role, /zadania/, odtwarza sytuacje, które zaobserwował, - potrafi zrobić notatkę /w różnej formie/, - samodzielnie zapisuje zdobyte informacje, - poszukuje informacji, - interesuje się książką i czytaniem, wyszukuje informacje z różnych źródeł, porównuje je z dotychczasową wiedzą, weryfikuje i przedstawia, - potrafi zainteresować słuchacza i przekonać do swoich wyborów, - szanuje poglądy innych, zawiera kompromisy, - naśladuje pewne zachowania, organizuje i wymyśla zabawy, - samodzielnie zapisuje i tworzy różne formy wypowiedzi potrzebne do

		<ul style="list-style-type: none"> - wie, co jest dobre a co złe, przestrzega zasad bezpieczeństwa, potrafi bezpiecznie spędzać czas wolny, - współpracuje z innymi w różnych sytuacjach, przestrzega obowiązujących reguł, - jest prawdomówny, grzeczny, kulturalny w stosunku do rówieśników, domowników, sąsiadów i pracowników szkoły, - zna relacje między najbliższymi, rozumie sytuację swojej rodziny, - pomaga starszym i potrzebującym, okazuje szacunek starszym, - wie gdzie mieszka, zna najbliższą okolicę, obiekty oraz tradycje, - zna swoje prawa i obowiązki, wie gdzie szukać pomocy, - uczestniczy w szkolnych wydarzeniach, - zna zagrożenia, które mogą wywołać zjawiska przyrodnicze, nie naraża się na niebezpieczeństwo, - dba o zdrowie i bezpieczeństwo innych, - klasyfikuje obiekty, określa kierunki, dokonuje pomiarów, orientuje się w czasie, - wykonuje obliczenia w poznanym zakresie, rozwiązuje zadania tekstowe dostosowane do swojego poziomu, - radzi sobie w sytuacjach codziennych, wykonuje obliczenia pieniężne, - wie, jak bezpiecznie 	<ul style="list-style-type: none"> przekazywania zdobytej wiedzy, - wykorzystuje muzykę do prezentacji, wie, że muzyka jest źródłem informacji, - relaksuje się i uczy przy muzyce, - potrafi dokonać prezentacji swoich dzieł, aktywnie poszukuje środków wyrazu do przedstawienia własnej twórczości, - zna tradycje rodzinne, szkolne i środowiska, w którym żyje, - wykonuje i projektuje przedmioty na potrzeby środowiska rodzinnego, szkolnego i lokalnego, - wchodzi w interakcje z różnymi partnerami, - jest uważny i rozważny w kontaktach z obcymi, - nawiązuje pozytywne kontakty, - zdobywa informacje o rodzinie, poznaje relacje rodzinne, - ma obowiązki w domu i wywiązuje się z nich, - angażuje się w życie rodzinne i szkolne, współpracuje ze społecznością szkolną i lokalną, - dostrzega zależności między pogodą, porami roku a ubiorem, - wykorzystuje swoją wiedzę w praktyce, - wytrwale dąży do celu, poszukuje rozwiązań, planuje swoją pracę, - dostrzega jak przyteczne są umiejętności matematyczne w życiu
--	--	---	--

		<p>korzystać z komputera, poszukuje informacji w Internecie,</p> <ul style="list-style-type: none"> - bezpiecznie posługuje się narzędziami i urządzeniami technicznymi, - potrafi bezpiecznie poruszać się po drogach i korzystać ze środków komunikacji, - wie jak zachować się w sytuacji wypadku, - chętnie wykonuje ćwiczenia rozwijające sprawność fizyczną, uprawia różne sporty, - dba o prawidłową postawę oraz swoje zdrowie, higienę osobistą i czystość, - potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw i gier ruchowych, - przestrzega reguł obowiązujących w świecie dzieci i dorosłych, - szanuje innych jest tolerancyjny, - wie, że nie można zabierać cudzej własności i należy naprawić wyrządzoną szkodę, - ma kolegów, pielęgnuje przyjaźnie, - wie, że ludzie posługują się różnymi językami, dostrzega potrzebę i sens nauki języka obcego, nawiązuje znajomości,	<p>codziennym,</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumie znaczenie Internetu w zdobywaniu informacji, - rozumie instrukcje, potrafi obsługiwać urządzenia i korzystać z nich, - stosuje się do zaleceń związanych ze zdrowym trybem życia, - ocenia postępowanie swoje i innych, wyciąga wnioski, - potrafi formułować podstawowe zwroty w języku obcym i z ich pomocą zdobyć podstawowe informacje,
--	--	---	--

Blok tematyczny: Ludzie wokół mnie

Zakres tematyczny	Propozycje projektów	Wymagania podstawowe	Wymagania rozszerzone
<p>Nie każdy jest taki sam - podobieństwa i różnice między ludźmi. Jesteśmy tolerancyjni i szanujemy się wzajemnie. Niepełnosprawni pośród nas. Prawa dziecka. Jestem dobrym przyjacielem i kolegą. Okazywanie uczuć i emocji. Sposoby wyrażania pamięci. Formy grzecznościowe. Nasze pasje i zainteresowania. Moi sąsiedzi. Zawody. Jak spędzamy czas? Bezpiecznie bawię się cały rok. Sposoby porozumiewanie się ludzi.</p>	<p>Ludzie Lekarz Dentysta Strażak Policjant Drukarz itp. Emocje Prawa dziecka Przyjaciel Książka Sport Muzyka Instrumenty Samolot Auto Zwierzęta (pies, koń) Czas wolny Pismo Komunikowanie się</p>	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie przepisuje i samodzielnie pisze litery, krótkie teksty, - pisze z pamięci i ze słuchu, - korzysta z pakietów edukacyjnych, - odtwarza z pamięci teksty, odgrywa scenki, - uważnie słucha innych, korzysta z przekazywanych informacji, - kulturalnie komunikuje się z innymi, układa zdania, tworzy kilkuzdaniową wypowiedź, - aktywnie uczestniczy w rozmowie, - rozpoznaje litery, czyta i rozumie teksty dostosowane do poziomu, wyszukuje potrzebne informacje, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi, - wie, że ludzie posługują się różnymi językami, dostrzega potrzebę i sens nauki języka obcego, nawiązuje znajomości, - świadomie i aktywnie słucha muzyki, kulturalnie zachowuje się na koncercie, powtarza melodie, śpiewa piosenki, rozróżnia podstawowe elementy muzyki, - gra na instrumentach perkusyjnych, tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów, rozróżnia i wyraża środkami pozamuzycznymi charakter emocjonalny muzyki, 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi zrobić notatkę w dowolnej formie, / siatkę tematyczną, mapę pojęciową/, - samodzielnie zapisuje zdobyte informacje, - samodzielnie wyszukuje i zdobywa informacje z różnych źródeł, tworzy własne materiały, które wykorzystuje na zajęciach, interesuje się książkami i czytaniem, - uważnie i z zainteresowaniem słucha wypowiedzi innych, zadaje pytania, jest dociekliwy, - samodzielnie wypowiada się na interesujące go tematy, dyskutuje, rozmawia o tym, czego doświadczył, stawia hipotezy, wyciąga wnioski, weryfikuje informacje, - odgrywa zadania, odtwarza to, co zaobserwował, - potrafi przeprowadzić wywiad, - szanuje poglądy innych, zawiera kompromisy, - potrafi przeprowadzić krótką rozmowę w języku obcym, wie, że znajomość języka obcego daje możliwość zbierania dodatkowych informacji, - wykorzystuje muzykę do prezentacji, wie, że muzyka jest źródłem informacji, - relaksuje się i uczy przy muzyce, - potrafi dokonać

		<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje różne dziedziny sztuki, wypowiada się w wybranych technikach na płaszczyźnie i w przestrzeni, - wykonuje proste rekwizyty i je wykorzystuje, realizuje projekty w zakresie form użytkowych, - określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z dziełami sztuki, zabytkami, tradycjami, - uczestniczy w życiu środowisk lokalnych, - pomaga słabszym i potrzebującym, współpracuje z innymi, przestrzega obowiązujących reguł, grzecznie zwraca się do innych, - zna zagrożenia ze strony ludzi, wie, do kogo zwrócić się po pomoc, - wie, czym zajmuje się np. policjant, strażak, lekarz itp. i potrafi się zwrócić do nich o pomoc, - rozumie potrzebę utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami, - jest tolerancyjny wobec innych osób, - wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa, - zna swoje prawa i obowiązki, - wie, jakie są zagrożenia, ze strony człowieka, dla środowiska przyrodniczego - obserwuje pogodę, zna zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku, nie naraża się na niebezpieczeństwo, 	<ul style="list-style-type: none"> prezentacji swoich dzieł, aktywnie poszukuje środków wyrazu do przedstawienia własnej twórczości, - tworzy różne prace przestrzenne, świadomie wykorzystuje materiały, przedstawia swoje wrażenia, przeżycia, marzenia, - wykorzystuje różne środki do przekazywania informacji, poszerza swoją wiedzę, - współpracuje z rówieśnikami i dorosłymi, nawiązuje pozytywne kontakty, chętnie pomaga innym, potrafi rozwiązywać konflikty w grupie, ocenia postępowanie i innych, wyciąga wnioski, wykazuje zrozumienie i szacunek, - rozumie i przestrzega normy społeczne, chętnie angażuje się w życie szkolne i lokalne, kultywuje tradycje, uczestniczy w różnych wydarzeniach, - dostrzega zależności między pogodą, porami roku a ubiorem, wykorzystuje swoją wiedzę w praktyce, - interesuje się otaczającą przyrodą, zna budowę ciała człowieka, przestrzega zasad zdrowego odżywiania, - właściwie reaguje w sytuacji zagrożenia, chroni przyrodę, - wytrwale dąży do celu, poszukuje rozwiązań, planuje swoją pracę, - dostrzega, jak pożyteczne
--	--	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> - zna wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi, wie, jakie jest znaczenie wody i powietrza, - zna części ciała i organy wewnętrzne człowieka, racjonalnie się odżywia, kontroluje stan zdrowia, - wybiera bezpieczne miejsca a do zabaw, - radzi sobie w sytuacjach życiowych wymagających dokonywania obliczeń, - klasyfikuje obiekty, określa kierunki, dokonuje pomiarów, orientuje się w czasie, - wykonuje obliczenia w poznanym zakresie, rozwiązuje zadania tekstowe dostosowane do poziomu, - odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim, podaje i zapisuje daty, wykonuje obliczenia pieniężne, - wie, jak bezpiecznie korzystać z komputera, poszukuje i korzysta z informacji w Internecie, - ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu, - bezpiecznie posługuje się narzędziami i urządzeniami technicznymi, - potrafi bezpiecznie poruszać się po drogach i korzystać ze środków komunikacji, wie jak zachować się w sytuacji wypadku, zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń, 	<p>są umiejętności matematyczne w życiu codziennym,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykonuje pomiary i obliczenia, wykorzystuje swoją wiedzę w praktyce, radzi sobie z zamianą banknotów na bilon i odwrotnie, - rozumie znaczenie Internetu w zdobywaniu informacji, traktuje Internet, jako selektywne źródło wiedzy, rozwija swoje zainteresowania, - zna i rozumie zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, - rozumie instrukcje, potrafi obsługiwać urządzenia, narzędzia i korzystać z nich, - zna i przestrzega zasady bezpieczeństwa komunikacyjnego, - rozwija swoją sprawność fizyczną, uprawia różne dyscypliny sportowe, respektuje reguły, cieszy się z sukcesów innych, podejmuje wyzwania, - aktywnie uczestniczy w grach zespołowych, zawodach, turniejach, respektuje reguły i ustalenia sędziego, - rozumie rolę prawidłowego odżywiania i aktywności fizycznej, potrafi udzielić pomocy, - rozumie, że wszyscy ludzie mają równe prawa, okazuje szacunek starszym, pomaga potrzebującym, ocenia postępowanie innych, wyciąga wnioski, naprawia szkody - dba o swoje przyjaźnie.
--	--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> - chętnie wykonuje ćwiczenia rozwijające sprawność fizyczną, uprawia sporty, zna różne dyscypliny sportowe, - dba o prawidłową postawę, swoje zdrowie, higienę osobistą i czystość, - potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw i gier ruchowych, - przestrzega reguł obowiązujących w świecie dzieci i dorosłych, - szanuje innych jest tolerancyjny, - wie, że nie można zabierać cudzej własności i należy naprawić wyrządzoną szkodę, - ma kolegów, pielęgnuje przyjaźnie, - wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem ani dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach.	
--	--	--	--

Blok tematyczny: Moja Ojczyzna

Zakres tematyczny	Propozycje projektów	Wymagania podstawowe	Wymagania rozszerzone
Symbole narodowe. Polska moją Ojczyzną. Święta państwowe, zwyczaje, obrzędy i tradycje ludowe. Historia mojego kraju i regionu. Sławni i znani Polacy. Jestem patriotą. Moje miasto/wieś – mała Ojczyzna. Zabytki, tradycje, folklor mojej miejscowości. Ważne instytucje kultury i życia publicznego. Polska członkiem Unii Europejskiej. Symbole Unii Europejskiej.	Polska Ojczyzna Wielkopolska, Małopolska itp. Poznań, Kraków itp. Bambrzy, Górale itp. Mieszko I itp. Zabytki Zamki Wielkanoc Boże Narodzenie Gwiazdor Noc kupały itp. Teatr Kino Muzeum Opera Filharmonia Urząd Policja Unia Europejska	- korzysta ze słowników i encyklopedii, - ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką, - poznaje litery, czyta i rozumie teksty dostosowane do poziomu, - wyszukuje potrzebne informacje, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi, - wie, że ludzie posługują się różnymi językami, dostrzega potrzebę nauczania się języka obcego, - śpiewa z pamięci hymn narodowy, - improwizuje głosem i na instrumentach według ustalonych zasad, - korzysta z narzędzi multimedialnych, - określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z dziełami sztuki, - wykorzystuje różne techniki plastyczne, - rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuki plastycznej należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury, rozróżnia rzemiosło artystyczne i sztukę ludową, - wykonuje różnorodne prace plastyczne na płaszczyźnie i w przestrzeni, wykonuje proste rekwizyty, - uważnie słucha innych, korzysta z przekazywanych informacji, - kulturalnie komunikuje się	- poszukuje informacji, interesuje się książką i czytaniem, wyszukuje informacje z różnych źródeł, porównuje je z dotychczasową wiedzą, weryfikuje i przedstawia, -wykazuje zainteresowanie wypowiedziami innych osób, zadaje pytania na interesujące go tematy, jest dociekliwy, - chętnie się wypowiada, argumentuje, prowadzi dyskusje, wypowiada się na temat tego, czego doświadczył lub się dowiedział, potrafi przedstawić zdobyte informacje, - potrafi zrobić notatkę w różnej formie, - samodzielnie zapisuje zdobyte informacje, - współpracuje ze społecznością szkolną i lokalną, - tworzy siatki tematyczne, szkice, mapki, określa położenie obiektów, kierunki, - wie, że można zdobywać i przedstawiać informacje w języku obcym, ma motywację do nauki języka obcego, potrafi się porozumieć, - relaksuje się i uczy przy muzyce, improwizuje, tańczy, - interesuje się muzyką, - poszukuje informacji o otaczającym świecie,

		<p>z innymi, układa zdania, tworzy kilkuzdaniową wypowiedź porwaną pod względem stylistycznym i gramatycznym,</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawnie przepisuje i pisze litery, krótkie teksty, pisze z pamięci i ze słuchu, układa i zapisuje życzenia i inne formy wypowiedzi, - korzysta z pakietów edukacyjnych, - odtwarza z pamięci teksty, odgrywa scenki, - wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a Polska jest w Europie, - zna symbole narodowe i najważniejsze wydarzenia historyczne, rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej, - orientuje się w tym, że są ludzie szczególnie zasłużeni dla regionu, Polski i świata, wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej, - uczestniczy w świętach państwowych i wydarzeniach organizowanych przez społeczność lokalną, - zna tradycje, obrzędy i zwyczaje ludowe, - jest prawdomówny, grzeczny, kulturalny w stosunku do innych osób, - zna rośliny i zwierzęta występujące w Polsce oraz znaczenie wybranych skał i minerałów, - rozpoznaje charakterystyczne cechy i elementy krajobrazów Polski, rozumie konieczność 	<p>poznaje dzieła różnych twórców,</p> <ul style="list-style-type: none"> - odwiedza placówki kultury, poznaje tradycje i obrzędy ludowe, - uczestniczy w życiu kulturalnym swojego regionu, - samodzielnie wypowiada się na temat dzieł sztuki, rozróżnia wybrane dziedziny działalności twórczej, - szanuje symbole narodowe, poznaje ludzi szczególnie zasłużonych, - poznaje historię swojego kraju i Europy, - zdaje sobie sprawę z przynależności do społeczności i kultury europejskiej, rozumie różnice kulturowe, - akceptuje różnice między ludźmi, jest tolerancyjny, rozumie, że wszyscy ludzie mają równe prawa, - prowadzi obserwacje przyrodnicze, potrafi je usystematyzować, - jest przyjacielem przyrody, potrafi chronić środowisko, - poszukuje informacji o świecie roślin i zwierząt, - poszukuje informacji o typach krajobrazów Polski, rozróżnia je, dostrzega różnice, - właściwie reaguje w sytuacji zagrożenia, - segreguje, porządkuje i klasyfikuje zdobyte informacje, - w miarę swoich możliwości rozwiązuje zadania z treścią, pracuje etapami, - sprawnie i samodzielnie wykonuje obliczenia
--	--	--	---

		<p>ochrony przyrody,</p> <ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje obiekty, określa kierunki, dokonuje pomiarów, orientuje się w czasie, - wykonuje obliczenia w poznanym zakresie, rozwiązuje zadania tekstowe dostosowane do poziomu, - odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim, podaje i zapisuje daty, wykonuje obliczenia pieniężne, - wie, że komputer może być źródłem informacji, nawiguje po stronach w określonym zakresie, posługuje się wybranymi programami, rozwija swoje zainteresowania, - odtwarza animacje i prezentacje, - ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu, - majsterkuje, buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, wykorzystuje różnorodne materiały, dba o porządek i bezpieczeństwo miejsca pracy, - bezpiecznie porusza się po drogach i korzysta ze środków komunikacji, - pokonuje przeszkody, wykonuje różne ćwiczenia, uprawia sporty, dba o zdrowie, wie, do kogo zwrócić się po pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia.	<p>w poznanym zakresie,</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostrzega analogie niektórych zadań z sytuacjami życia codziennego, - wykorzystuje narzędzia multimedialne, rozwija swoje zainteresowania, - korzysta z programów edukacyjnych, Internetu, prezentacji, - rozpoznaje i nazywa różne budowle, tworzy konstrukcje, urządzenia, racjonalnie wykorzystuje materiały, uzasadnia swoje wybory, - bezpiecznie posługuje się narzędziami, - zna zasady bezpieczeństwa, - rozwija swoją sprawność fizyczną, uprawia różne dyscypliny sportowe, respektuje reguły, cieszy się z sukcesów innych, - ocenia postępowanie swoje i innych, wyciąga wnioski.
--	--	--	---

Blok tematyczny: Świat wokół nas

Zakres tematyczny	Propozycje projektów	Wymagania podstawowe	Wymagania rozszerzone
<p>Człowiek i przyroda, zależności między nimi. Poznanie własnego ciała.</p> <p>Dbłość o własne zdrowie.</p> <p>Znaczenie właściwego odżywiania</p> <p>Higiena spożywania posiłków</p> <p>Znaczenie przyrody w życiu człowieka.</p> <p>Zmiany w przyrodzie w zależności od pory roku.</p> <p>Układ Słoneczny.</p> <p>Dzień i noc, czas, zegar, kalendarz.</p> <p>Wpływ klimatu na życie ludzi, roślin i zwierząt.</p> <p>Warunki życia roślin i zwierząt.</p> <p>Rośliny wokół nas, budowa, gatunki chronione.</p> <p>Warzywa i owoce.</p> <p>Zwierzęta są naszymi przyjaciółmi, opieka nad zwierzętami.</p> <p>Różne gatunki zwierząt, budowa, rozmnażanie, występowanie.</p> <p>Konieczność ochrony przyrody.</p> <p>Odnawialne źródła energii.</p> <p>Woda i jej znaczenie.</p> <p>Rzeki i zbiorniki wodne.</p> <p>Obserwacje i doświadczenia</p>	<p>Wiosna</p> <p>Lato</p> <p>Zima</p> <p>Jesień</p> <p>Owoce</p> <p>Warzywa</p> <p>Jajko</p> <p>Rośliny</p> <p>Ptaki</p> <p>Zwierzęta domowe</p> <p>Pies</p> <p>Koń</p> <p>Zwierzęta wiejskie</p> <p>Zwierzęta egzotyczne</p> <p>Woda</p> <p>Ciało</p> <p>Zęby</p> <p>Zmysły</p> <p>Zdrowie</p> <p>Żywność</p> <p>Ubranie</p> <p>Wypoczynek</p> <p>Pierwsza pomoc</p> <p>Planety</p> <p>Gwiazdy</p> <p>Ziemia</p> <p>Kosmos</p> <p>Noc</p> <p>Dzień</p> <p>Krajobraz</p> <p>Las</p> <p>Drzewa</p> <p>Parki Narodowe</p> <p>Pogoda</p> <p>Ameryka,</p> <p>Australia, Europa,</p> <p>Azja, Afryka, itd.</p> <p>Śmieci</p> <p>Recykling</p> <p>Zanieczyszczenia</p>	<p>- rozpoznaje rośliny i zwierzęta, wymienia warunki konieczne do ich rozwoju, prowadzi hodowle i uprawy, analizuje wyniki,</p> <p>- wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta i rośliny środowisku,</p> <p>- zna zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka, chroni przyrodę i środowisko, segreguje śmieci, oszczędza wodę, zna odnawialne źródła energii,</p> <p>- zna zjawiska atmosferyczne i zagrożenia z ich strony,</p> <p>- rozróżnia krajobrazy, charakteryzuje ich cechy,</p> <p>- zna budowę własnego ciała, zasady racjonalnego odżywiania, rozumie konieczność kontroli zdrowia,</p> <p>- w kulturalny sposób zwraca się do rozmówcy, mówi na temat, zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób, uczestniczy w rozmowie, dba o kulturę wypowiedzenia się,</p> <p>- korzysta ze słowników i encyklopedii,</p> <p>- ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką,</p> <p>- poznaje litery, czyta i rozumie teksty dostosowane do poziomu,</p> <p>- wyszukuje potrzebne</p>	<p>- interesuje się otaczającą przyrodą, zna budowę ciała człowieka, przestrzega zasad zdrowego odżywiania,</p> <p>- właściwie reaguje w sytuacji zagrożenia, chroni przyrodę, jest jej przyjacielem,</p> <p>- prowadzi obserwacje przyrodnicze, potrafi je usystematyzować, obserwuje i analizuje zjawiska zachodzące w różnych porach roku,</p> <p>- poszukuje informacji o świecie roślin i zwierząt, rozszerza swoją wiedzę,</p> <p>- poszukuje informacji o typach krajobrazów Polski, rozróżnia je, dostrzega różnice,</p> <p>- właściwie reaguje w sytuacji zagrożenia,</p> <p>- obserwuje zagrożenia dla środowiska, poszukuje rozwiązań, właściwie reaguje w sytuacji niebezpiecznej,</p> <p>- prowadzi hodowle, wyciąga wnioski, jest dociekliwy, dostrzega zależności, wykorzystuje swoją wiedzę w praktyce, rozwija zainteresowania,</p> <p>- wykazuje zainteresowanie wypowiedziami innych osób, zadaje pytania na interesujące go tematy, jest dociekliwy,</p> <p>- chętnie się wypowiada, argumentuje, prowadzi dyskusje, wypowiada się na</p>

<p>przyrodnicze. Zjawiska przyrodnicze. Krainy, regiony i krajobrazy Polski. Kontynenty. Działania ekologiczne: segregacja śmieci, oszczędne, gospodarowanie energiją, wodą. Środki komunikacji. Urządzenia wokół nas. Jak i gdzie szukać wiedzy: biblioteka, Internet itd. Kultura wokół nas. Dziecko uczestnikiem życia kulturalnego. Różnice kulturowe. Spotkanie ze sztuką. Media w życiu człowieka. Świadome uczestnictwo w mediach – zasoby i zagrożenia.</p>	<p>Plama Pojazdy Sztuka Muzyka Film Teatr Komputer Telewizja Reklama Media Religia</p>	<p>informacje, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi, - poprawnie przepisuje i pisze litery, krótkie teksty, pisze z pamięci i ze słuchu, pisze czytelnie i estetyczne, stosuje zasady ortograficzne, - korzysta z pakietów edukacyjnych i środków dydaktycznych, - wie, że ludzie posługują się różnymi językami, dostrzega potrzebę nauczenia się języka, nawiązuje znajomości, - rozpoznaje różne utwory i instrumenty, rozróżnia je, śpiewa, tańczy, tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów, improwizuje, - rozpoznaje różne dziedziny sztuki, wypowiada się w wybranych technikach na płaszczyźnie i w przestrzeni, - wykonuje proste rekwizyty i je wykorzystuje, realizuje projekty w zakresie form użytkowych, - określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z dziełami sztuki, zabytkami, tradycjami, - uczestniczy w życiu środowisk lokalnych, - odróżnia dobro od zła, pomaga słabszym i potrzebującym, jest tolerancyjny, - wie, jak ważna jest praca</p>	<p>temat tego, czego doświadczył lub się dowiedział, potrafi przedstawić zdobyte informacje, - potrafi zrobić notatkę, mapę pojęciową, samodzielnie zapisuje i tworzy różne formy wypowiedzi potrzebne do przekazywania zdobytej wiedzy, - odgrywa role, zadania, odtwarza sytuacje, które zaobserwował, - potrafi zainteresować słuchacza i przekonać do swoich wyborów, - szanuje poglądy innych, zawiera kompromisy, - naśladuje pewne zachowania, organizuje i wymyśla zabawy, - ma motywację do nauki języka obcego, wie, że znajomość języka daje możliwość zbierania dodatkowych informacji, - wykorzystuje muzykę do prezentacji, wie, że muzyka jest źródłem informacji, - relaksuje i uczy się przy muzyce, - aktywnie poszukuje środków wyrazu do przedstawienia własnej twórczości, - tworzy różne prace przestrzenne, świadomie wykorzystuje materiały, przedstawia swoje wrażenia, przeżycia, marzenia, - wykorzystuje różne środki do przekazywania informacji, poszerza swoją wiedzę, - współpracuje z innymi,</p>
---	--	---	--

		<p>w życiu człowieka,</p> <ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w różnych wydarzeniach, przestrzega obowiązujących reguł, - współpracuje z innymi, - radzi sobie w sytuacjach życiowych wymagających dokonywania obliczeń, - klasyfikuje obiekty, określa kierunki, dokonuje pomiarów, orientuje się w czasie, waży, mierzy, - wykonuje obliczenia w poznanym zakresie, rozwiązuje zadania tekstowe dostosowane do poziomu, - odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim, podaje i zapisuje daty, wykonuje obliczenia pieniężne, - potrafi napisać tekst i wykonać rysunek na komputerze, posługuje się wybranymi programami, rozwija swoje zainteresowania, - odtwarza animacje i prezentacje multimedialne, przegląda strony internetowe, wyszukuje informacje, - zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, - wie, jak ludzie wykorzystywali i wykorzystują siły przyrody, wykonuje zabawki napędzane silami przyrody, wie jak działają urządzenia i jak z nich bezpiecznie korzystać, - orientuje się w sposobach wytwarzania przedmiotów i rodzajach budowli, 	<p>nawiązuje pozytywne kontakty, pomaga potrzebującym, wspiera kolegów,</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia swoje wybory, szanuje innych, rozumie potrzebę społecznego zaangażowania, - rozumie i przestrzega normy społeczne, chętnie angażuje się w życie szkolne i lokalne, kultywuje tradycje, uczestniczy w różnych wydarzeniach, - dostrzega jak pożyteczne są umiejętności matematyczne w życiu codziennym, - wykonuje pomiary i obliczenia wykorzystuje swoją wiedzę w praktyce, radzi sobie z zamianą banknotów na bilon i odwrotnie, - rozumie znaczenie Internetu w zdobywaniu informacji, - posługuje się programami edukacyjnymi i grami, tworzy na komputerze, rozwija zainteresowania, zdobywa informacje i je wykorzystuje, - rozumie instrukcje, potrafi obsługiwać urządzenia, narzędzia i korzystać z nich, - zna i przestrzega zasady bezpieczeństwa komunikacyjnego, - rozwija swoją sprawność fizyczną, uprawia różne dyscypliny sportowe, respektuje reguły, cieszy się z sukcesów innych, podejmuje wyzwania, - rozumie, że wszyscy ludzie mają równe prawa, okazuje
--	--	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia pomysły rozwiązań technicznych, planuje, organizuje działania, montuje, konstruuje, - dba o bezpieczeństwo, utrzymuje porządek w miejscu pracy, - wie, gdzie szukać pomocy w razie zagrożenia i wypadku, - bezpiecznie porusza się po drogach i korzysta ze środków komunikacji, - dba o sprawność fizyczną, wykonuje różne ćwiczenia, uprawia sporty, bierze udział w zawodach i grach sportowych, - dba o zdrowie, higienę, prawidłową postawę i zdrowo się odżywia, - jest prawdomówny, okazuje szacunek innym, - nie niszczy swojego otoczenia.	<p>szacunek starszym, pomaga potrzebującym,</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia postępowanie innych, wyciąga wnioski, naprawia szkody.
--	--	---	---

Blok tematyczny: Linia czasu

Zakres tematyczny	Propozycje projektów	Wymagania podstawowe	Wymagania rozszerzone
Wszystko się zmienia, zjawiska związane z czasem. Mierzenie czasu - zegar. Kalendarz. Nasi przodkowie. Jak bawili się nasi dziadkowie i rodzice? Historia ludzkości. Nasze korzenie. Najważniejsze wynalazki. Od łuczywa do żarówki. Środki transportu dawniej i dziś. Komputer świetnym wynalazkiem i kopalnią wiedzy. Historia pisma, książki źródłem informacji. Odkrycia geograficzne. Dzieje Ziemi. Kiedy żyły dinozaury? Świat za 100 lat. Muzyka się zmienia. Czy olimpiada była zawsze?	Czas Zegar Kalendarz Odkrycia geograficzne Wynalazki Ogień Komputer Pojazdy Pismo Książka Muzyka Ziemia Przodkowie Człowiek Dinozaury Olimpiady Przyszłość Archeolog	- obdarza uwagą dzieci i dorosłych, słucha ich wypowiedzi i chce zrozumieć, co przekazują, - w kulturalny sposób zwraca się do rozmówcy, mówi na temat, zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób, uczestniczy w rozmowie, dba o kulturę wypowiedzianą się, - czyta ze zrozumieniem teksty dostosowane do jego poziomu, wyszukuje potrzebne informacje, korzysta z encyklopedii i innych materiałów, - zna formy użytkowe pisma i potrafi z nich korzystać, - rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi, - poprawnie przepisuje i pisze litery, krótkie teksty, pisze z pamięci i ze słuchu, pisze czytelnie i estetycznie, - korzysta z pakietów edukacyjnych i środków dydaktycznych, - odtwarza teksty z pamięci, uczestniczy w zabawie teatralnej, rozumie znaczenie rekwizytów i umie się nim posłużyć, - dobiera właściwe formy komunikowania w różnych sytuacjach społecznych, - rozumie sens opowiadanych historyjek w języku obcym, dostrzega potrzebę nauki języka obcego, rozumie	- uważnie słucha wypowiedzi innych, wykazuje zainteresowanie, zadaje pytania na interesujące go tematy, przeprowadza wywiady, jest dociekliwy, - aktywnie uczestniczy w rozmowie, dyskutuje, rozmawia o tym, czego doświadczył, szanuje poglądy innych, - samodzielnie poszukuje informacji z różnych źródeł, analizuje je, porównuje z dotychczasową wiedzą, przedstawia i prezentuje zdobyte informacje, - potrafi zrobić notatkę, mapę pojęciową, samodzielnie układa i zapisuje różne formy wypowiedzi, - ma motywację do nauki języka obcego, wie, że znajomość języka daje możliwość zbierania dodatkowych informacji, - relaksuje się przy muzyce, wskazuje gestem lub ruchem kolejność występowania form muzycznych i czas trwania wartości rytmicznych nut i pauz, - tworzy własne melodie i piosenki, potrafi zaprezentować układ taneczny wg własnego pomysłu, - zna tradycje, obrzędy ludowe i dzieła różnych twórców, interesuje się

		<p>wypowiedzi ze słuchu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyraża nastroj i charakter muzyki pływając i tańcząc, - śpiewa piosenki, świadomie i aktywnie słucha muzyki, rozróżnia instrumenty, gra na instrumentach perkusyjnych, - rozpoznaje wybrane dzieła sztuki, wypowiada się w wybranych technikach plastycznych na płaszczyźnie i w przestrzeni, wykorzystuje różne materiały, dba o czystość swojego miejsca pracy, - podejmuje działalność twórczą, ilustruje sceny realne i fantastyczne inspirowane wyobraźnią itp. - współpracuje z innymi, przestrzega obowiązujących reguł, jest chętny do pomocy, - zna relacje między najbliższymi, wie jak zachować się w stosunku do dorosłych i rówieśników, wywiązuje się z powinności wobec nich, - identyfikuje się ze swoją rodziną i jej tradycjami, wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej, - potrafi powiadomić o wypadku i zagrożeniu, - prowadzi proste hodowle i uprawy, - zna sposoby przystosowania się zwierząt do pór roku, - chroni przyrodę, obserwuje pogodę, prowadzi kalendarz pogody, wyjaśnia zjawiska przyrodnicze w zależności od pór roku, - zna zagrożenia ze strony 	<p>życiem regionu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzy różnorodne prace plastyczne, wykorzystuje różne materiały, poszukuje różnych środków wyrazu, wykonuje swoje projekty, - dba o miejsce pracy, samodzielnie wypowiada się na temat oglądanych dzieł sztuki, opisuje swoje wrażenia, rozszerza swoje zainteresowania, - współpracuje z innymi, nawiązuje pozytywne kontakty, pomaga potrzebującym, wspiera kolegów, - uzasadnia swoje wybory, szanuje innych, rozumie i przestrzega ustalone normy, rozumie potrzebę społecznego zaangażowania, - interesuje się historią regionu, kraju, Europy, poznaje ludzi zasłużonych, rozumie różnice kulturowe, - obserwuje zagrożenia dla środowiska, poszukuje rozwiązań, właściwie reaguje w sytuacji niebezpiecznej, - jest przyjacielem przyrody, chroni środowisko, prowadzi obserwacje, hodowle, wyciąga wnioski, jest dociekliwy, dostrzega zależności, wykorzystuje swoją wiedzę w praktyce, - dostrzega analogie niektórych zadań matematycznych z sytuacjami życia codziennego, - porównuje, porządkuje, segreguje, pracuje etapami, ustala priorytety działań, - porządkuje daty, godziny,
--	--	---	--

		<p>zjawisk przyrodniczych oraz wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi i zwierząt,</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumie wpływ światła słonecznego na cykliczność życia na Ziemi, - podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody, wie jakie jest znaczenie powietrza i wody dla życia, - dba o zdrowie i bezpieczeństwo innych, orientuje się w zagrożeniach, - układa obiekty w serie rosnące i malejące, numeruje je, wybiera obiekty w takiej serii, określa następne i poprzednie, - dostrzega symetrię, zauważa, że figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej, - pracuje systematycznie, dąży do wykonania zadania, - wykonuje działania matematyczne w poznanym zakresie, - mierzy, zapisuje wyniki pomiarów, różnicuje przedmioty, potrafi korzystać z kalendarza, rozpoznaje czas na zegarze, wykonuje proste obliczenia zegarowe, - odczytuje temperaturę, - podaje i zapisuje daty, zna kolejność dni tygodnia i miesięcy, porządkuje chronologicznie daty, wykonuje obliczenia kalendarzowe, - potrafi napisać tekst, wykonać rysunek na komputerze, - wyszukuje i korzysta z informacji, odtwarza animacje i prezentacje, 	<p>oblicza upływ czasu, wykonuje obliczenia kalendarzowe,</p> <ul style="list-style-type: none"> - posługuje się programami edukacyjnymi i grami komputerowymi, tworzy na komputerze, rozwija zainteresowania, zdobywa informacje i je wykorzystuje, - potrafi odtworzyć animacje i prezentacje multimedialne, przestrzega zasad bezpiecznego korzystania z komputera i Internetu, - zna budowę i historię powstawania różnych maszyn i urządzeń, rozpoznaje i nazywa różne budowle, - celowo wykorzystuje materiały, narzędzie i różne urządzenia, potrafi przygotować wystawę, przestrzega zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, - rozwija swoją sprawność fizyczną, uprawia różne dyscypliny sportowe, respektuje reguły, cieszy się z sukcesów innych, podejmuje wyzwania, - stosuje się do zaleceń związanych ze zdrowym trybem życia, - ocenia postępowanie swoje i innych, wyciąga wnioski, mówi prawdę, odważnie wyraża swoje opinie.
--	--	---	--

		<p>korzysta z narzędzi multimedialnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, - wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i jak wykorzystują dziś siły przyrody, - orientuje się w sposobie wytwarzania przedmiotów codziennego użytku, orientuje się w rodzajach budowli i urządzeń elektrycznych, przedstawia pomysły rozwiązań technicznych, - dba o bezpieczeństwo, ład i porządek, rozumie potrzebę organizowania działania technicznego, - wykonuje różne ćwiczenia fizyczne, rozwija swoją sprawność fizyczną, uprawia różne dyscypliny, - wie, do kogo zwrócić się w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia - zastanawia się nad tym, na co ma wpływ, na czym mu zależy, do czego może dążyć nie krzywdząc innych. 	
--	--	---	--

Nauczyciel pracujący programem „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy” sam wybiera zakres treści zgodny z inicjatywą dzieci lub ich zainteresowaniami i analizuje, jakie kompetencje wynikające z wymagań podstawowych lub rozszerzonych dziecko podczas jego realizacji opanowało. Zakres tych kompetencji, będzie uzależniany od indywidualnych możliwości dzieci. Nauczyciel jednak jest zobowiązany by dzieci, kończące trzecią klasę, opanowały podstawowe kompetencje wyznaczone w podstawie programowej. W związku z tym podczas realizacji programu musi zapewnić dzieciom możliwość zrealizowania wymagań podstawowych z wszystkich rodzajów edukacji określonych w podstawie programowej. W poniższej tabeli zostały przedstawione wymagania podstawowe jak i rozszerzone, które dziecko powinno i może opanować. Opracowanie wymagań podstawowych jak i rozszerzonych ma za zadanie ułatwić nauczycielowi

dostosowanie stawianych wymagań do indywidualnych potrzeb i możliwości dzieci, by w sposób optymalny wspierać ich rozwój. Może to stanowić szczególne wsparcie dla nauczyciela w pracy z dziećmi sześciolatkami i siedmioletnimi. Warto jednak w tym miejscu zaznaczyć, że poziom stawianych wymagań nie może zależeć od wieku dziecka, ale jego indywidualnego potencjału rozwojowego. W celu wsparcia nauczyciela w planowaniu pracy opracowano przykładowe wymagania, które dziecko może opanować po pierwszej klasie. Opisanie tych wymagań pozwoli nauczycielowi, określić czy rozwój dziecka jest harmonijny oraz wskazać obszary, w których dziecko wymaga wsparcia lub obszary, w których dziecko znacznie wykracza poza realizowany program. Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w zakresie ujawnianych przez nie trudności ułatwi, a może wręcz umożliwi osiągnięcie wyznaczonych przez podstawę programową kompetencji, które jest zobowiązany zrealizować każdy uczeń kończący trzecią klasę. Natomiast w przypadku dzieci uzdolnionych wskaże obszary do dalszego optymalnego wspierania jego rozwoju.

Przykładowe wymagania dla ucznia kończącego pierwszą klasę

EDUKACJA POLONISTYCZNA KLASA I

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. W zakresie umiejętności społecznych warunkujących porozumiewanie się i kulturę języka.	<ul style="list-style-type: none"> - obdarza uwagą dzieci i dorosłych, słucha ich wypowiedzi i chce zrozumieć, co przekazują, - komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia, - w kulturalny sposób zwraca się do rozmówcy, mówi na temat, zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób, dostosowuje ton głosu do sytuacji, np. nie mówi zbyt głośno, - uczestniczy w rozmowie na 	<ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha wypowiedzi innych, • potrafi zadawać pytania na interesujące go tematy, • jest dociekliwy, • wyszukuje potrzebne informacje, • samodzielnie wypowiada się na interesujące go tematy, • wykazuje zainteresowanie wypowiedziami kolegów i innych osób, • potrafi zaplanować rozmowę i zaprosić ekspertów do

	<p>tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym, także inspirowane literaturą;</p>	<p>uczestniczenia w zajęciach lub projekcie,</p> <ul style="list-style-type: none"> • współpracuje z rówieśnikami i dorosłymi, • aktywnie uczestniczy w rozmowie, dyskusji, • rozmawia o tym, czego doświadczył;
<p>2. W zakresie umiejętności czytania i pisania.</p>	<p>- rozumie sens kodowania oraz dekodowania informacji; odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy,</p> <p>- zna wszystkie litery alfabetu, czyta i rozumie proste, krótkie teksty,</p> <p>- pisze proste, krótkie zdania: przepisuje, pisze z pamięci; dba o estetykę i poprawność graficzną pisma (przestrzega zasad kaligrafii),</p> <p>- posługuje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie,</p> <p>- interesuje się książką i czytaniem; słucha w skupieniu czytanych utworów (np. baśni, opowiadań, wierszy), w miarę swoich możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela,</p> <p>- korzysta z pakietów edukacyjnych (np. zeszytów ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych) pod</p>	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi zrobić notatkę obrazkową lub literową, • samodzielnie zapisuje (w dowolny sposób) zdobyte informacje, • tworzy siatki tematyczne, • wyszukuje informacje z różnych źródeł, • tworzy własne materiały, które wykorzystuje na zajęciach, • rozwija zainteresowania czytelnice, korzysta z różnych publikacji, • potrafi pracować z podręcznikiem;

	kierunkiem nauczyciela;	
3. W zakresie umiejętności wypowiedziania się w małych formach teatralnych.	<p>- uczestniczy w zabawie teatralnej, ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego,</p> <p>- rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie,</p> <p>- odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np. wiersze, piosenki, fragmenty prozy;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • organizuje i wymyśla zabawy, • naśladuje pewne zachowania, • potrafi przedstawić zdobyte informacje, • odtwarza sytuacje, które zaobserwował, • wykorzystuje przygotowane przez siebie rekwizyty, • odgrywa zadania;

JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY KLASA I

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Wspomaganie dzieci w porozumiewaniu się z osobami, które mówią innym językiem.	<p>- rozumie proste polecenia i właściwie na nie reaguje,</p> <p>- nazywa obiekty w najbliższym otoczeniu,</p> <p>- recytuje wierszyki i rymowanki, śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego,</p> <p>- rozumie sens opowiedzianych historyjek, gdy są wspierane obrazkami, gestami, przedmiotami;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że można zdobywać i przedstawiać informacje w języku obcym, • rozumie, że informacja przekazana w obcym języku może dotrzeć do większej liczby odbiorców, • ma motywację do nauki języka obcego;

**EDUKACJA MUZYCZNA
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Słuchanie i rozumienie muzyki.	<ul style="list-style-type: none"> - świadomie i aktywnie słucha muzyki, - kulturalnie zachowuje się na koncercie oraz w trakcie śpiewania hymnu narodowego, - wie, że muzykę można zapisać i odczytać, - powtarza tematy rytmiczne; 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że piosenka jest też formą przekazu informacji, • wykorzystuje muzykę do prezentacji, • potrafi zrelaksować się przy muzyce, • rozpoznaje niektóre instrumenty muzyczne; • ruchem, wyraża swoje emocje,
2. Aktywność muzyczna i muzyczno - ruchowa.	<ul style="list-style-type: none"> - powtarza prostą melodię, śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego, wykonuje śpiewanki i rymowanki, - wyraża swoje doznania werbalnie i niewerbalnie, - realizuje proste schematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała), - wyraża nastrój i charakter muzyki płasząc i tańcząc (reaguje na zmianę tempa i dynamiki); 	<ul style="list-style-type: none"> • naśladuje głosy i dźwięki, • śpiewa poznane piosenki, • tworzy proste schematy rytmiczne, • tańczy podstawowe kroki wybranego tańca ludowego;

**EDUKACJA PLASTYCZNA
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Poznawanie architektury, malarstwa i rzeźby.	- rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę, - wypowiada się na ich temat;	<ul style="list-style-type: none"> • rozszerza swoją wiedzę, poszukuje nowych informacji o otaczającym świecie, • poznaje twórców w swoim środowisku, • opisuje własne wrażenia na temat oglądanych dzieł sztuki i prac wykonanych przez siebie i innych;
2. Wyrażanie własnych uczuć w różnorodnych formach plastycznych.	- wypowiada się w wybranych technikach plastycznych na płaszczyźnie i w przestrzeni, - posługuje się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak kształt, barwa, faktura, - wykonuje proste rekwizyty i wykorzystuje je w małych formach teatralnych, - tworzy przedmioty charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka, - ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką;	<ul style="list-style-type: none"> • wyraża w pracach własne przeżycia, obserwacje, marzenia, • prezentuje, w formie gazetki zdobyte przez siebie informacje, • przedstawia wydarzenia z uwzględnieniem postaci ludzi i zwierząt w ruchu, • tworzy formy przestrzenne, konstrukcje, modele, wybiera odpowiednie kształty, • wykonuje kolaże, szkice terenowe, diagramy, • przygotowuje rekwizyty (figurki, pacynki, kukły itp.) do przedstawienia zdobytej wiedzy;

3. Przygotowanie do korzystania z medialnych środków przekazu.	- korzysta z narzędzi multimedialnych;	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje narzędzia multimedialne dla wyrażania własnej twórczości;
--	--	--

**EDUKACJA SPOŁECZNA
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi. Troska o bezpieczeństwo własne i innych.	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi, - wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym, - wie, że nie należy kłamać lub zatajać prawdy, - współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych, - przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych, - grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy, - zna zagrożenia ze strony ludzi, wie, do kogo i w jaki sposób należy się zwrócić po pomoc, - wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego; 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi panować nad emocjami, • zgodnie współpracuje w grupie, • potrafi współpracować z dorosłymi, • włącza się do zabawy grupowej, naśladuje zachowania uczestników grupy, • wchodzi w interakcje z różnymi partnerami, • dzieli się z innymi swoją wiedzą, • potrafi przedstawić grupie różne punkty widzenia, • słucha propozycji rówieśników, • szanuje innych, • pomaga innym, • rozumie różnice kulturowe, • jest uważny i rozważny w kontaktach z obcymi, • potrafi bezpiecznie zorganizować zabawę;
2. Kształtowanie poczucia przynależności do rodziny i społeczności lokalnej i szkolnej.	<ul style="list-style-type: none"> - wie, co wynika z przynależności do rodziny, - zna relacje między najbliższymi, wywiązuje się 	<ul style="list-style-type: none"> • współpracuje z rodzicami i członkami rodziny, • wie, jak ważna jest rodzina,

	<p>z powinności wobec nich,</p> <ul style="list-style-type: none"> - ma rozeznanie, że pieniądze otrzymuje się za pracę, - dostosowuje własne oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny; - potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto), - wie, czym zajmuje się np. policjant, strażak, lekarz, weterynarz i potrafi się do nich zwrócić o pomoc;	<ul style="list-style-type: none"> • poznaje relacje rodzinne, ma obowiązki w domu, wywiązuje się z nich, • zdobywa informacje o swojej rodzinie, • zdobywa informacje o najbliższym otoczeniu, poznaje mieszkańców swojej okolicy;
<p>3. Wychowanie patriotyczne w poczuciu przynależności do kraju i Europy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, - wie, że Polska znajduje się w Europie, - zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn narodowy), - rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej;	<ul style="list-style-type: none"> • szanuje symbole narodowe, • w miarę swoich możliwości poznaje historię swojego kraju, • zdaje sobie sprawę, że przynależy do społeczności i kultury europejskiej;

**EDUKACJA PRZYRODNICZA
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Rozumienie i poszanowanie świata roślin i zwierząt.	<p>- rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych, jak: park, las, pole uprawne, sad i ogród (działka),</p> <p>- zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy,</p> <p>- wymienia warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym, w szkolnych uprawach, hodowlach itp.,</p> <p>- prowadzi proste hodowle i uprawy,</p> <p>- wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku: niszczenie szkodników przez ptaki, zapylenie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownice,</p> <p>- zna zagrożenia dla środowiska przyrodniczego ze strony człowieka: wypalanie łąk i ściernisk, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzi obserwacje, potrafi je usystematyzować, • śledzi zjawiska zachodzące w otoczeniu, • obserwuje zjawiska przyrodnicze występujące w określonych porach roku, • poszukuje informacji • o świecie roślin i zwierząt, • robi doświadczenia, prowadzi hodowle, dostrzega zależności, • potrafi opiekować się zwierzętami domowymi i roślinami, • rozumie jaką rolę odgrywają zwierzęta w życiu człowieka, • chroni przyrodę, • potrafi oszczędzać wodę, • segreguje śmieci, wykorzystuje surowce wtórne do wykonywania konstrukcji, modeli itp.;

	<ul style="list-style-type: none"> - chroni przyrodę: nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie, pomaga zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato, - zna zagrożenia ze strony zwierząt (niebezpieczne i chore zwierzęta) i roślin (np. trujące owoce, liście, grzyby) i wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia, - rozumie, że należy oszczędzać wodę, wie, jakie znaczenie ma woda w życiu człowieka, roślin i zwierząt, - wie, że należy segregować śmieci, rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych;	
2. Rozumienie warunków atmosferycznych.	<ul style="list-style-type: none"> - obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody, - wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, stosuje się do podanych informacji o pogodzie, - nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku, - podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, - zna zagrożenia ze strony	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzi obserwacje pogody, dostrzega zależności między pogodą, porami roku a ubiorem, • dostrzega zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych, wie jak się zachować, • potrafi wykorzystać zdobyte informacje i z nich korzystać;

	zjawisk przyrodniczych, takich jak: burza, huragan, powódź, pożar i wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia;	
--	--	--

**EDUKACJA MATEMATYCZNA
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Rozwijanie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki.	<ul style="list-style-type: none"> - ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów w porównywanych zbiorach, - układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je, wybiera obiekt w takiej serii, określa następne i poprzednie, - klasyfikuje obiekty: tworzy kolekcje np. zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania, - wyprowadza kierunki od siebie i innych osób; określa położenie obiektów względem obranego obiektu, orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje (np. w lewym górnym rogu) i rysować strzałki we właściwym kierunku, - dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla); zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej; kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek) - w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku 	<ul style="list-style-type: none"> • segreguje, porządkuje, klasyfikuje zdobyte informacje, • wytrwale dąży do celu, • potrafi zrobić szkic, mapkę, określa kierunki i położenie obiektów, • wykorzystuje zdobyte umiejętności w praktyce, • planuje proste działania, pracuje etapami, • dostrzega, jak pożyteczne są umiejętności matematyczne w życiu codziennym, • poszukuje rozwiązań, stara się zawsze kończyć rozpoczęte zadanie;

	<p>intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania;</p>	
<p>2. Liczenie i sprawności rachunkowe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - przelicza obiekty do 20 korzystając z konkretów lub rysunków, - wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wspak (zakres do 20), - zapisuje liczby cyframi (zakres do 10), - wyznacza sumy (dodaje) i różnice (odejmuje), manipulując obiektami lub rachując na zbiorach zastępczych, np. na palcach, - sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie do 10, poprawnie zapisuje te działania, - radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślne zakończenie wymaga dodawania, odejmowania, - rozwiązuje proste zadania tekstowe przedstawione słownie i za pomocą rysunków, stosuje zapis cyfrowy znaki działań; 	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie liczy w poznanym zakresie, • rozumie pojęcie sumy i różnicy, • potrafi zastosować w praktyce zdobyte wiadomości i umiejętności, • samodzielnie rozwiązuje proste zadanie tekstowe, • pracuje etapami, systematycznie;
<p>3. Dokonywanie pomiaru.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - mierzy długość, posługując się np. linijką; porównuje długości obiektów, - potrafi ważyć przedmioty; różnicuje przedmioty cięższe, 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje pomiarów, • zna dni tygodnia i nazwy miesięcy, potrafi je uporządkować, przedstawić na osi

	<p>lżejsze; wie, że towar w sklepie jest pakowany według wagi,</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmierza płyny kubkiem i miarką litrową, - nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku, orientuje się, do czego służy kalendarz, i potrafi z niego korzystać, - rozpoznaje czas na zegarze w takim zakresie, który pozwala mu orientować się w ramach czasowych szkolnych zajęć i domowych obowiązków;	<p>czasu,</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje godziny na zegarze, orientuje się w czasie;
4. Obliczenia pieniężne.	<ul style="list-style-type: none"> - zna będące w obiegu monety i banknot o wartości 10 zł, zna wartość nabywczą monet i radzi sobie w sytuacji kupna i sprzedaży, - zna pojęcie długu i konieczność spłacenia go;	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje monety i banknoty, potrafi się nimi posługiwać, • układa i rozwiązuje proste zadania z treścią o kupowaniu i płaceniu, • rozumie zasady korzystania z pieniędzy i posługiwania się nimi;

**ZAJĘCIA KOMPUTEROWE
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Obsługa komputera.	- posługuje się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamia program, korzystając z myszy i klawiatury;	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi posługiwać się komputerem,
2. Tworzenie i aktywizowanie.	- z pomocą nauczyciela uruchamia gry edukacyjne, filmy, MultiBook i poznaje zasady ich działania;	<ul style="list-style-type: none"> • uruchamia (z pomocą nauczyciela) MultiBook, gry edukacyjne, poznaje zasady ich działania, • korzysta z tablicy interaktywnej z pomocą nauczyciela;
3. Wyszukiwanie i korzystanie z informacji.	- wie, że komputer może być źródłem informacji,	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi z pomocą nauczyciela znaleźć informacje w Internecie, • rozumie znaczenie Internetu w zdobywaniu informacji;
4. Bezpieczeństwo	- wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia, - stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera;	<ul style="list-style-type: none"> • zna zasady bezpiecznego korzystania z komputera, • rozumie, jak ważne jest stosowanie się do ograniczeń korzystania z komputera;

**EDUKACJA TECHNICZNA
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Wychowanie techniczne.	<p>- wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i dziś siły przyrody (wiatr, wodę),</p> <p>- majsterkuje, wykonuje zabawki napędzane siłami przyrody (np. latawce, wiatraczki, tratwy),</p> <p>- zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (np. latarki, odkurzacza, zegara), posługuje się nimi, nie psując ich,</p> <p>- buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, np. szalasy, namioty, wagę, tor przeszkód,</p> <p>- wykonuje prace z papieru (wycina, zgina, skleja),</p> <p>- w miarę możliwości konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu, np. dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi korzystać z różnych urządzeń i narzędzi, • majsterkuje, konstruuje, buduje, tworzy, • planuje własną pracę, • rozsądnie gospodaruje materiałami;
2. Bezpieczeństwo własne i innych.	<p>- utrzymuje porządek wokół siebie (na swoim stoliku, w sali zabaw, szatni itp.),</p> <p>- sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dba o porządek w każdym miejscu, • przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas obsługi urządzeń i narzędzi, • przestrzega zasad

	<p>porządku,</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych, - wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji, - wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku, np. umie powiadomić dorosłych, zna telefony alarmowe;	<p>bezpiecznego poruszania się po drogach i potrafi zachować się w środkach komunikacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, jak bezpiecznie poruszać się po drogach w mieście i na wsi, przestrzega zasad bezpieczeństwa;
--	---	---

**WYCHOWANIE FIZYCZNE
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Kształtowanie sprawności fizycznej.	- uczestniczy w zajęciach rozwijających sprawność fizyczną, zgodnie z regułami, - potrafi chwytać piłkę, rzucać nią do celu i na odległość, toczyć ją i kozłować, - pokonuje przeszkody naturalne i sztuczne, - wykonuje ćwiczenia równoważne,	<ul style="list-style-type: none"> • reaguje na sygnały, stara się przestrzegać normy i zasady obowiązujące podczas gier i zabaw, • chętnie wykonuje różne ćwiczenia, • korzysta z przyborów i przyrządów sportowych, • uczestniczy w grach i zabawach sportowych;
2. Edukacja zdrowotna.	- dba o to, aby prawidłowo siedzieć w ławce, przy stole itp., - wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia i że można im zapobiegać poprzez: szczepienia ochronne, właściwe odżywianie się, aktywność fizyczną, przestrzeganie higieny, - właściwie zachowuje się w sytuacji choroby, - wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych (np. środków czystości, środków ochrony roślin),	<ul style="list-style-type: none"> • dba o prawidłową postawę ciała, • stosuje zdobyte informacje, w zakresie edukacji zdrowotnej, w praktyce, • stosuje się do zaleceń związanych ze zdrowym trybem życia, • zdaje sobie sprawę z konieczności zapobiegania chorobom, jest wzorowym pacjentem, • współpracuje z osobami niepełnosprawnymi, rozumie ich specjalne potrzeby;

	- rozumie trudną sytuację dzieci niepełnosprawnych i pomaga im;	
--	---	--

**ETYKA
KLASA I**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego.	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (współpracuje w zabawach i w sytuacjach zadaniowych), - przestrzega reguł obowiązujących w świecie dorosłych (grzecznie zwraca się do innych, ustępuje osobom starszym miejsca w autobusie, podaje upuszczony przedmiot itp.), - wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych, - nie niszczy otoczenia, dba o swoje środowisko, - zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność, stara się przeciwstawiać kłamstwu i obmowie, - wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia, - pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich, - niesie pomoc potrzebującym, także 	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega reguły obowiązujące w świecie dorosłych i dzieci, unika konfliktów, • współpracuje w zabawach i sytuacjach zadaniowych, • rozumie potrzeby wspólnoty, bierze odpowiedzialność za siebie i innych, • przestrzega regulaminów, • jest życzliwy, tolerancyjny i prawdomówny, • szanuje środowisko i cudzą własność, • pomaga potrzebującym;

	<p>w sytuacjach codziennych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem ani nie należy dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, - zna swoje prawa i obowiązki;	
--	---	--

Wymagania dla ucznia kończącego trzecią klasę zgodnie z zapisem podstawy programowej

(odniesienie do poszczególnych punktów podstawy programowej jest ujęte w nawiasach np. (PP 2.1.))

**EDUKACJA POLONISTYCZNA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Korzystanie z informacji (PP 1.1)	<p>- uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji,</p> <p>- czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym, wyciąga z nich wnioski,</p> <p>- wyszukuje w tekście potrzebne informacje, w miarę możliwości korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci na I etapie edukacyjnym,</p> <p>- zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki, potrafi z nich korzystać;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uważnie i zainteresowaniem słucha wypowiedzi innych, • samodzielnie poszukuje i zdobywa informacje, • wyszukuje informacje z różnych źródeł, korzysta z biblioteki, encyklopedii, słowników, prasy itp. • samodzielnie sporządza notatkę, gromadzi i analizuje zdobyte informacje, • stawia hipotezy, wyciąga wnioski, • rozumie nowe informacje, porównuje je z dotychczasową wiedzą i weryfikuje, • potrafi samodzielnie napisać życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, świadomie wykorzystuje te umiejętności;
2. Analiza i interpretacja tekstów kultury (PP 1.2.)	<p>- przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odgrywa role, posługuje się odpowiednią intonacją głosu, • potrafi ocenić postacie

	<p>z dziełami literackimi,</p> <ul style="list-style-type: none"> - w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów, - czyta teksty i recytuje wiersze, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji, - ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki, wypowiada się na ich temat, <p>5) pod kierunkiem nauczyciela korzysta z podręczników i zeszytów ćwiczeń oraz innych środków dydaktycznych;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie czyta wybrane przez siebie, interesujące książki, • potrafi je zaprezentować i przedstawić, wykorzystując różne środki przekazu i rekwizyty, • potrafi zainteresować słuchacza, zachęcić i przekonać do swoich wyborów, • samodzielnie korzysta z podręczników;
<p>3. Tworzenie wypowiedzi (PP 1.3.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy w formie ustnej i pisemnej: kilkudzaniową wypowiedź, krótkie opowiadanie i opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie, - dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych, - uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie, poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych, 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi zaplanować i prowadzić rozmowę, • samodzielnie przygotowuje i przeprowadza wywiad, • potrafi kulturalnie dyskutować, przekonywać do swoich racji, negocjuje, • szanuje poglądy innych, • uzasadnia swoje wybory, • potrafi zawrzeć kompromis, • samodzielnie przedstawia i prezentuje zdobyte

	<p>- dba o kulturę wypowiedzenia się; poprawnie artykułuje głoski, akcentuje wyrazy, stosuje pauzy i właściwą intonację w zdaniu oznajmującym, pytającym i rozkazującym,</p> <p>- stosuje formuły grzecznościowe,</p> <p>- dostrzega różnicę pomiędzy literą i głoską, dzieli wyrazy na sylaby, oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście,</p> <p>- pisze czytelnie i estetycznie (przestrzega zasad kaligrafii), dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną oraz interpunkcyjną,</p> <p>- przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu,</p> <p>- w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe;</p>	<p>informacje, interpretuje przeprowadzone doświadczenia,</p> <ul style="list-style-type: none"> • relacjonuje zapamiętane elementy z zadań terenowych, • potrafi sporządzić notatkę, • samodzielnie wyszukuje i przepisuje potrzebne informacje, • samodzielnie tworzy i zapisuje różne formy wypowiedzi, potrzebne do przekazania zdobytych informacji, • potrafi zrobić mapę pojęciową;
<p>4. Wypowiada się w małych formach teatralnych (PP 1.4)</p>	<p>- uczestniczy w zabawie teatralnej, ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego,</p> <p>- rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odgrywa różne scenki, przygotowuje przedstawienia, chętnie w nich uczestniczy, • buduje scenografie, przygotowuje potrzebne rekwizyty;

JĘZYK OBCY NOWOŻYTNY**KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Porozumiewanie się (PP 2.1.; 2.2.; 2.3.; 2.5.; 2.8.)	<p>- wie, że ludzie posługują się różnymi językami aby się z nimi porozumieć,</p> <p>- dostrzega potrzebę nauczenia się ich języka (motywacja do nauki języka obcego),</p> <p>- reaguje werbalnie niewerbalnie na proste polecenia nauczyciela,</p> <p>- rozumie wypowiedzi ze słuchu:</p> <p>a)rozróżnia znaczenie wyrazów o podobnym brzmieniu,</p> <p>b)rozpoznaje zwroty stosowane na co dzień i potrafi się nimi posługiwać,</p> <p>c)rozumie ogólny sens krótkich opowiadań i baśni przedstawianych także za pomocą obrazów, gestów,</p> <p>d)rozumie sens prostych dialogów w historyjkach obrazkowych (także w nagraniach audio i video),</p> <p>- współpracuje z rówieśnikami w trakcie nauki,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi porozumieć się w języku obcym, • potrafi zdobyć proste informacje, • wie, że znajomość języka obcego daje możliwości zbierania dodatkowych informacji, • potrafi przeprowadzić krótką rozmowę w języku obcym, • ma motywację do poznawania i uczenia się języka obcego;

	<ul style="list-style-type: none"> - zadaje pytania i udziela odpowiedzi w ramach wyuczonych zwrotów, - recytuje wiersze, rymowanki i śpiewa piosenki, - nazywa obiekty z otoczenia i opisuje je, - bierze udział w mini przedstawieniach teatralnych;	
2. Pisanie i czytanie (PP 2.4.; 2.6.; 2.7.)	<ul style="list-style-type: none"> - czyta ze zrozumieniem wyrazy i proste zdania, - przepisuje wyrazy i zdania, - w nauce języka obcego nowożytnego potrafi korzystać ze słowników obrazkowych, książeczek, środków multimedialnych;	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi korzystać z książek, czasopism, słowników i środków multimedialnych, poszerza swoją wiedzę, • potrafi zrobić plakat, napisać wyrazy i zdania w języku obcym oraz je zaprezentować;

**EDUKACJA MUZYCZNA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Słuchanie i rozumienie muzyki (PP 3.1.)	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia podstawowe elementy muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, akompaniament, tempo, dynamika) i znaki notacji muzycznej (wyraża ruchowo czas trwania wartości rytmicznych, nut i pauz), - aktywnie słucha muzyki i określa jej cechy, - rozróżnia i wyraża środkami pozamuzycznymi charakter emocjonalny muzyki, - rozpoznaje utwory wykonane: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę, - rozpoznaje utwory wykonane: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę, orientuje się w rodzajach głosów ludzkich (sopran, bas), - rozróżnia instrumenty muzyczne (fortepian, gitara, skrzypce, trąbka, flet, perkusja), - rozpoznaje podstawowe formy muzyczne – AB, ABA (wskazuje ruchem lub gestem ich kolejne części); 	<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczy w koncertach i prezentacjach muzycznych, • świadomie i aktywnie słucha różnych gatunków muzyki, • wyraża swoje doznania werbalnie i niewerbalnie, • wyraża ruchem czas trwania wartości rytmicznych nut i pauz, • wykazuje gestem lub ruchem kolejność występowania form muzycznych AB, ABA, • relaksuje i uczy się przy muzyce;

<p>2. Aktywność muzyczna i muzyczno – ruchowa (PP 3.1; 3.2;)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - śpiewa w zespole piosenki ze słuchu (nie mniej niż 10 utworów w roku szkolnym), - śpiewa z pamięci hymn narodowy, - gra na instrumentach perkusyjnych (proste rytmy i wzory rytmiczne) oraz melodycznych (proste melodie i akompaniamenty), - realizuje sylabami rytmicznymi, gestem oraz ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne, reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum i dynamiki (maszeruje, biega, podskakuje), - tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka, polki oraz innego, prostego tańca ludowego, - tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki, - improwizuje głosem i na instrumentach według ustalonych zasad, - wykonuje proste utwory, interpretuje je zgodnie z ich rodzajem i funkcją; 	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje elementy muzyki (melodię, wysokość dźwięku, rytm, dynamikę i tempo) do prezentacji, • gra i tworzy akompaniament na instrumentach perkusyjnych i przedmiotach akustycznych do piosenek, zabaw i opowiadań, • tworzy własne melodie, • improwizuje przy muzyce, • śpiewa poznane i ułożone przez siebie piosenki, • tworzy ilustracje muzyczne do opowiadań, wierszy, przedstawień, • potrafi zaprezentować układ taneczny według własnego pomysłu;
--	--	---

**EDUKACJA PLASTYCZNA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Percepcja sztuki (PP 4.1.)	- określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym, - uczestniczy w życiu kulturalnym tych środowisk, wie o istnieniu placówek kultury działających na ich rzecz, - korzysta z przekazów medialnych, stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora);	<ul style="list-style-type: none"> • zna tradycje rodzinne, szkolne i środowiska w którym żyje, • poznaje dzieła różnych twórców regionalnych, polskich i światowych, • odwiedza placówki kultury działające w okolicy, • poznaje tradycje, obrzędy ludowe, • uczestniczy w życiu kulturalnym środowiska lokalnego, • interesuje się życiem kulturalnym regionu;
2. Ekspresja przez sztukę (PP 4.2.)	- podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne), - wypowiada się różnymi technikami plastycznymi na płaszczyźnie i w przestrzeni, wykorzystuje różne	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy przestrzenne prace plastyczne świadomie wykorzystując różnorodne materiały, • aktywnie poszukuje środków wyrazu do przedstawienia własnej twórczości, • wykorzystuje środki wyrazu plastycznego do działalności twórczej, wyrażania własnych przeżyć, obserwacji i marzeń, • projektuje proste formy użytkowe (rekwizyty, stroje,

	materiały, - realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych), - dba o czystość swojego miejsca pracy;	budowle itp.), <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje i projektuje przedmioty na potrzeby środowiska szkolnego i lokalnego, • dba o miejsce pracy;
3. Recepcja sztuki (PP 4.3.)	- rozróżnia takie dziedziny działalności twórczej człowieka jak: architektura, sztuki plastyczne oraz inne określone dyscypliny sztuki (fotografika, film) i przekazy medialne (telewizja, internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową, - rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury, - opisuje ich cechy charakterystyczne (posługując się elementarnymi, terminami właściwymi dla tych dziedzin działalności twórczej);	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie wypowiada się na temat oglądanych dzieł sztuki, potrafi opisać swój nastrój i wrażenia, • rozpoznaje i rozróżnia wybrane dziedziny działalności twórczej człowieka, • wykorzystuje film, telewizję Internet, fotografię itp. do pozyskiwania informacji, • potrafi korzystać z przekazów medialnych dla poszerzenia swojej wiedzy;

**EDUKACJA SPOŁECZNA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Relacje społeczne w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi (5.1.; 5.2.;5.4.; 5.5.; 5.6.; 5. 9.; 5.10.; 5.11.)	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnia dobro od zła, stara się być sprawiedliwym i prawdomównym, - nie krzywdzi słabszych i pomaga potrzebującym, - wie, jak należy zachowywać się w stosunku do dorosłych i rówieśników (formy grzecznościowe), - rozumie potrzebę utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami w miejscu zamieszkania, - jest chętny do pomocy, respektuje prawo innych do pracy i wypoczynku, - jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej itp. - wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa, - zna prawa ucznia i jego obowiązki (w tym zasady bycia dobrym kolegą), respektuje je, - rozumie, jak ważna jest praca w życiu człowieka), - zna zawody najbliższych i znajomych, wie, czym się 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia postępowanie swoje i innych, wyciąga wnioski, • potrafi rozwiązywać konflikty w grupie rówieśniczej, • pomaga słabszym i potrzebującym, angażuje się w różne akcje społeczne i charytatywne, • współpracuje z rówieśnikami i dorosłymi, • nawiązuje pozytywne kontakty z różnymi osobami, • jest chętny do pomocy, • prowadząc negocjacje potrafi uzasadnić swoje wybory, ponosi za nie odpowiedzialność, • wspiera kolegów, podejmuje zadanie wymagające troskliwości i opiekuńczości, • wykazuje zrozumienie i szacunek dla innych osób, • szanuje pracę własną i innych, • właściwie reaguje w sytuacjach trudnych i niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia, • rozumie i przestrzega

	<p>zajmują</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zagrożenia ze strony ludzi, wie gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, - potrafi powiadomić dorosłych o wypadku, zagrożeniu, niebezpieczeństwie, - zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, policji oraz ogólnopolski numer alarmowy 112; 	<p>normy społeczne,</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizuje zabawy, przestrzega zasad bezpieczeństwa,
<p>2. Kształtowanie przynależności do rodziny oraz społeczności lokalnej i szkolnej (PP 5.3.; 5.7.; 5.8.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje się ze swoją rodziną i jej tradycjami, - podejmuje obowiązki domowe i rzetelnie je wypełnia, - rozumie, co to jest sytuacja ekonomiczna rodziny i wie, że trzeba do niej dostosować swoje oczekiwania, - zna najbliższą okolicę, jej ważniejsze obiekty, tradycje, - wie, w jakim regionie mieszka, - uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność, - uczestniczy w szkolnych wydarzeniach; 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie potrzebę społecznego zaangażowania, • angażuje się w życie rodzinne i szkolne oraz życie społeczności lokalnej, • kultywuje tradycje, • rozumie, że pieniądze otrzymuje się za wykonaną pracę, • współpracuje ze społecznością szkolną, lokalną i uczestniczy w różnych wydarzeniach (festyny, dni sportu, przedstawienia, obchody uroczystości, itp.)

<p>3. Wychowanie patriotyczne w poczuciu przynależności do kraju i Europy (PP 5.8.)</p>	<p>- zna symbole narodowe (barwy, godło, hymn narodowy) i najważniejsze wydarzenia historyczne,</p> <p>- orientuje się w tym, że są ludzie szczególnie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, dla Polski i świata,</p> <p>- wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej,</p> <p>- rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • interesuje się historią regionu, kraju i Europy, • poznaje ludzi szczególnie zasłużonych, • rozumie różnice kulturowe, • szanuje inność, akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne;
---	---	--

**EDUKACJA PRZYRODNICZA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Poznawanie i rozumienie świata przyrody (PP 6.1.; 6.2.; 6.4.; 6.5.; 6.7.)	<ul style="list-style-type: none"> - prowadzi obserwacje proste doświadczenia przyrodnicze, - analizuje wyniki obserwacji, wiąże przyczynę ze skutkiem, - opisuje życie w wybranych ekosystemach: w lesie, ogrodzie, parku, na łące i w zbiornikach wodnych, - wyjaśnia zależność zjawisk przyrody od pór roku, - rozpoznaje i nazywa niektóre zwierzęta egzotyczne, - zna wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi, zwierząt i roślin, - rozumie wpływ światła słonecznego na cykliczność życia na Ziemi, - wie, jakie jest znaczenie powietrza i wody dla życia, - zna znaczenie wybranych skał i minerałów dla człowieka (np. węgla i gliny), - nazywa części ciała i organy wewnętrzne 	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzi obserwacje, hodowle, doświadczenia, interpretuje je, wyciąga wnioski, • interesuje się otaczającą przyrodą, jest dociekliwy, • obserwuje wybrane ekosystemy, dostrzega zależności, • obserwuje i analizuje zjawiska zachodzące w różnych porach roku, • rozumie znaczenie światła słonecznego, powietrza, wody, energii elektrycznej itp. dla człowieka, roślin i zwierząt, • wykorzystuje swoją wiedzę w praktyce, • potrafi wymienić części ciała zwierząt określa ich rolę;

	zwierząt;	
2. Poznawanie krajobrazów Polski (PP 6.3.; 6.4.)	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje charakterystyczne elementy typowych krajobrazów Polski: nadmorskiego, nizinnego, górskiego, - wyjaśnia i charakteryzuje cechy tych krajobrazów, - wymienia zwierzęta i rośliny typowe dla wybranych regionów Polski; 	<ul style="list-style-type: none"> • poszukuje informacji o typach krajobrazów Polski, rozróżnia je, • dostrzega różnice pomiędzy krajobrazami naturalnymi i zmienionymi przez człowieka;
3. Ochrona przyrody (PP 6.6.)	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku - dba o czystość środowiska, szanuje rośliny, pomaga zwierzętom, - wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek (wypalanie łąk, zaśmiecanie lasów, nadmierny hałas, kłusownictwo), - rozumie potrzebę ochrony wód, - oszczędza wodę; 	<ul style="list-style-type: none"> • obserwuje zagrożenia w najbliższym środowisku, poszukuje rozwiązań, • jest przyjacielem przyrody, potrafi chronić i dbać o otaczające go środowisko;
4. Budowa ciała oraz zdrowy i bezpieczny styl życia (PP 6.8.; 6.9.; 6.10.)	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa części ciała i organy wewnętrzne ludzi (np. serce, płuca, żołądek), - zna podstawowe zasady racjonalnego odżywiania się, - rozumie konieczność kontrolowania stanu zdrowia i stosuje się do zaleceń 	<ul style="list-style-type: none"> • zna budowę ciała człowieka, określa role wybranych organów wewnętrznych, • przestrzega zasad zdrowego odżywiania, • wie, gdzie może skontrolować stan swojego zdrowia, rozumie konieczność

	<p>stomatologa i lekarza,</p> <ul style="list-style-type: none"> - dba o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych (w miarę swoich możliwości), - orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt, a także w zagrożeniach typu burza, huragan, śnieżycy, lawina, powódź itp. wie, jak trzeba zachować się w takich sytuacjach;	<p>systematycznych badań kontrolnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • właściwie reaguje w sytuacji zagrożenia;
--	--	--

**EDUKACJA MATEMATYCZNA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Liczenie i sprawności rachunkowe (PP 7.1.; 7.2.; 7.3.; 7.4.; 7.5.; 7.6.; 7.7.; 7.8.)	<ul style="list-style-type: none"> - liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1, dziesiątkami od danej liczby w zakresie 100 i setkami od danej liczby w zakresie 1000, - klasyfikuje, tworzy serie - zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000, - porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków $<$, $>$), - dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100, sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania, - podaje z pamięci iloczyny w zakresie tabliczki mnożenia, sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia, - rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka, - rozwiązuje zadania tekstowe wymagające wykonania jednego działania (w tym zadania na 	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie dodaje, odejmuje, mnoży i dzieli w poznanym zakresie, • wykonuje łatwe obliczenia w zakresie 1000, • porównuje liczby, figury i działania, porządkuje je, klasyfikuje, • potrafi zilustrować działania matematyczne na drzewkach, grafach i w tabelkach funkcyjnych, • rozwiązuje zadania z treścią, potrafi wyszukać dane, pracuje etapami, potrafi ustalić priorytety działania, • dostrzega analogie niektórych zadań z treścią z sytuacjami życia codziennego;

	porównywanie różnicowe);	
<p>2. Dokonywanie pomiarów (PP 7.10.; 7.11.; 7.12.; 7.13.; 7.14.; 7.15.; 7.16.; 7.17.; 7.18.; 7.19)</p>	<p>- mierzy i zapisuje wynik pomiaru długości, szerokości i wysokości przedmiotów oraz odległości, posługuje się jednostkami: milimetr, centymetr, metr,</p> <p>- wykonuje łatwe obliczenia dotyczące tych miar (bez zamiany jednostek i wyrażen dwumianowanych w obliczeniach formalnych),</p> <p>- używa pojęcia kilometr w sytuacjach życiowych, np. jechaliśmy autobusem 27 kilometrów (bez zamiany na metry),</p> <p>- waży przedmioty, używając określeń: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram, wykonuje łatwe obliczenia, używając tych miar,</p> <p>- odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra,</p> <p>- odczytuje temperaturę,</p> <p>- odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII,</p> <p>- podaje i zapisuje daty, zna kolejność dni tygodnia i miesięcy, porządkuje chronologicznie daty, wykonuje obliczenia kalendarzowe w sytuacjach</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje pomiarów, wykorzystuje swoje umiejętności do budowania różnych konstrukcji, • posługuje się pojęciem – kilometr, dokonuje obliczeń, • potrafi ważyć przedmioty, odmierza płyny, wykorzystuje swoje umiejętności w praktyce, • porządkuje daty, odczytuje godziny, • sprawnie oblicza upływ czasu na zegarze, • wykonuje obliczenia kalendarzowe, • planuje swoje działania, • układa zadania tekstowe dotyczące pomiaru, • dokonuje obliczeń związanych z różnicą temperatur, • oblicza obwody poznanych figur geometrycznych, potrafi wykorzystać swoją wiedzę do wykonania różnych prac;

	<p>życiowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - odczytuje wskazania zegarów: w systemach: 12- i 24-godzinnym, wyświetlających cyfry i ze wskazówkami, - posługuje się pojęciami: godzina, pół godziny, kwadrans, minuta, - wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny), - rozpoznaje i nazywa koła, kwadraty, prostokąty i trójkąty, rysuje odcinki o podanej długości, oblicza obwody trójkątów, kwadratów i prostokątów (w centymetrach), - rysuje drugą połowę figury symetrycznej, rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu, kontynuuje regularność w prostych motywach (np. szlaczki, rozety);	
3. Obliczenia pieniężne (PP 7.9.)	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje łatwe obliczenia pieniężne (cena, ilość, wartość), - radzi sobie w sytuacjach codziennych wymagających takich umiejętności;	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie radzi sobie z zamianą banknotów na bilon i odwrotnie w poznanym zakresie liczbowym;

**ZAJĘCIA KOMPUTEROWE
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Obsługa komputera i jego oprzyrządowania (PP 8.1.; 8.2.)	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi obsługiwać komputer, - posługuje się myszą i klawiaturą, - poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego, - korzysta z opcji w programach; 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi prawidłowo obsługiwać komputer, • wykorzystuje opcje w programach, • potrafi rozpoznać i nazwać niektóre zewnętrzne nośniki pamięci;
2. Tworzenie i aktywizowanie (PP 8.4.)	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi napisać tekst i wykonać rysunek, wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania, wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki, - posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania; 	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy teksty i rysunki, • posługuje się programami, grami edukacyjnymi, • wykorzystuje narzędzia multimedialne, rozwija swoje zainteresowania, • korzysta z tablicy interaktywnej;
3. Wyszukiwanie i korzystanie z informacji (PP 8.3.)	<ul style="list-style-type: none"> - wyszukuje i korzysta z informacji, - przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe (np. stronę swojej szkoły), - dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie, 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wyszukać potrzebne informacje, • nawiguje po stronach internetowych w określonym zakresie, • korzysta z programów edukacyjnych, • traktuje Internet, jako selektywne źródło wiedzy, • potrafi odtworzyć

	- odtwarza animacje i prezentacje multimedialne;	animacje i prezentacje multimedialne;
4. Bezpieczeństwo (PP 8.5.)	<p>- zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera:</p> <p>- wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwiera kręgosłup i ogranicza kontakty społeczne,</p> <p>- zna zagrożenia wynikające z korzystania z Internetu i multimediiów:</p> <p>- ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu,</p> <p>- stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, Internetu i multimediiów;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna i rozumie zagrożenia wynikające z korzystania z komputera i Internetu, • przestrzega regulaminy obowiązujące w pracowni komputerowej lub w klasie, w której znajduje się komputer czy tablica interaktywna, • zna zasady bezpiecznego korzystania z tablicy interaktywnej, • rozumie i stosuje ograniczenia dotyczące korzystania z komputera, Internetu i multimediiów;

**EDUKACJA TECHNICZNA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Środowisko techniczne (PP 9.1)	<p>- orientuje się w sposobach wytwarzania przedmiotów codziennego użytku („jak to zrobiono?”): meble, domy, samochody, sprzęt gospodarstwa domowego),</p> <p>- rozpoznaje rodzaje maszyn i urządzeń: transportowych (samochody, statki, samoloty), wytwórczych (narzędzia, przyrządy), informatycznych (komputer, laptop, telefon komórkowy),</p> <p>- orientuje się w rodzajach budowli (budynki mieszkalne, biurowe, przemysłowe, mosty, tunele, wieże) i urządzeń elektrycznych (latarka, prądnica rowerowa),</p> <p>- określa wartość urządzeń technicznych z punktu widzenia cech użytkowych (łatwa lub trudna obsługa), ekonomicznych (tanie lub drogie w zakupie i użytkowaniu), estetycznych (np. ładne lub brzydkie);</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak wyglądają, funkcjonują i do czego służą różne pojazdy, maszyny, przedmioty, sprzęty i urządzenia, • potrafi obsługiwać urządzenia i korzystać z narzędzi, • rozpoznaje i nazywa różne budowle, • ocenia wybrane urządzenia i przedmioty pod względem przydatności i wyglądu, • odczytuje instrukcje;
2. Aktywność techniczna (PP 9.2.)	<p>- przedstawia pomysły rozwiązań technicznych: planuje kolejne czynności, dobiera odpowiednie materiały (papier, drewno,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje różne materiały, • pracuje zgodnie z planem, • ma świadomość

	<p>metal, tworzywo sztuczne, materiały włókiennicze) oraz narzędzia,</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumie potrzebę organizowania działania technicznego: pracy indywidualnej i zespołowej, - potrafi ciąć papier, tekturę itp., odmierza potrzebną ilość materiału, - posiada umiejętność montażu modeli papierowych i z tworzyw sztucznych, korzystając z prostych instrukcji i schematów rysunkowych, buduje latawce, makiety domów, mostów, modele samochodów, samolotów i statków, - w miarę możliwości, dokonuje montażu obwodów elektrycznych, szeregowych i równoległych z wykorzystaniem gotowych zestawów; 	<p>właściwej organizacji pracy,</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawnie i celowo posługuje się narzędziami potrzebnymi do pracy, • tworzy konstrukcje, urządzenia, • projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględnia zasady kompozycji, • potrafi przewidzieć i odmierzyć potrzebną ilość materiału, racjonalnie nim gospodaruje, • wykorzystuje różnorodne materiały, • potrafi przygotować wystawę, • uzasadnia swoje wybory;
<p>3. Bezpieczeństwo własne lub innych (PP 9.3.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dba o bezpieczeństwo własne i innych, - utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy, - właściwie używa narzędzi i urządzeń technicznych, - potrafi bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków 	<ul style="list-style-type: none"> • bezpiecznie posługuje się narzędziami i urządzeniami, • dba o porządek miejsca pracy, • zna zasady udzielania pierwszej pomocy, wie, do kogo się zwrócić, • rozumie znaczenie bezpieczeństwa komunikacyjnego;

	komunikacji, - wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku;	
--	--	--

**WYCHOWANIE FIZYCZNE I EDUKACJA ZDROWOTNA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Sprawność fizyczna (PP 10.1.)	- realizuje marszobieg trwający co najmniej 15 minut, - umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa;	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie wykonuje zadania i ćwiczenia, • podejmuje wyzwania, • rozwija swoją sprawność fizyczną;
2. Trening zdrowotny (PP 10.2.)	- przyjmuje pozycje wyjściowe i ustawienia do ćwiczeń oraz wykonuje przewrót w przód, - skacze przez skakankę, - wykonuje przeskoki jednonóż i obunóż nad niskimi przeszkodami, - wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie;	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie korzysta z przyborów i urządzeń gimnastycznych, • jest zdyscyplinowany i kreatywny, • respektuje zasady;
3. Sport i wypoczynek (PP 10.3.)	- posługuje się piłką: rzuca, chwytą, kozłuje, odbija i prowadzi ją, - jeździ np. na rowerze, wrotkach, - bierze udział w zabawach, mini grach i grach terenowych, zawodach sportowych, respektując reguły i podporządkowując się decyzjom sędziego, - wie, jak należy zachować	<ul style="list-style-type: none"> • systematycznie dba o własną sprawność fizyczną, • uprawia ulubione dyscypliny sportowe, • aktywnie uczestniczy w grach zespołowych, zawodach sportowych, turniejach, • respektuje reguły i ustalenia sędziego, • cieszy się z sukcesów swoich i innych;

	<p>się w sytuacjach zwycięstwa i radzi sobie z porażkami w miarę swoich możliwości;</p>	
<p>4. Bezpieczeństwo i edukacja zdrowotna (PP 10.4.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dba o higienę osobistą i czystość odzieży, - wie, jakie znaczenie dla zdrowia ma właściwe odżywianie się oraz aktywność fizyczna, - wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych niezgodnie z przeznaczeniem, - dba o prawidłową postawę, np. siedząc w ławce, przy stole, - przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się w trakcie zajęć ruchowych; posługuje się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem, - potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw i gier ruchowych, - wie, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia; 	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad higieny osobistej i czystości odzieży, • rozumie rolę prawidłowego odżywiania i aktywności fizycznej dla zdrowia, • zna i przestrzega zasady bezpieczeństwa, • potrafi udzielić pomocy, • wie, do kogo może zwrócić się w sytuacji zagrożenia, • przyjmuje prawidłową postawę podczas wykonywania różnych czynności, • przestrzega regulaminów i obowiązujących reguł;

**ETYKA
KLASA III**

ZAKRES TREŚCI	WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA ROZSZERZONE
1. Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego (PP 11.1.; 11.2.; 11.3.; 11.4.; 11.5.; 11.6.; 11.7.; 11.8.)	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie, że ludzie mają równe prawa, niezależnie od tego, gdzie się urodzili, jak wyglądają, jaką religię wyznają, jaki mają status materialny, - okazuje szacunek osobom starszym, - zastanawia się nad tym, na co ma wpływ, na czym mu zależy, do czego może dążyć nie krzywdząc innych, - stara się nieść pomoc potrzebującym, - wie, na czym polega prawdomówność i jak ważna jest odwaga przeciwstawiania się kłamstwu i obmowie, potrafi z tej perspektywy oceniać zachowania bohaterów baśni, opowiadań, legend, komiksów, - wie, że nie można zabierać cudzej własności i stara się tego przestrzegać, - wie, że należy naprawić wyrządzoną szkodę, - dostrzega, kiedy postaci z baśni, opowiadań, legend, komiksów nie przestrzegają 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, że wszyscy ludzie mają równe prawa, • okazuje szacunek starszym, pomaga słabszym i potrzebującym, • jest prawdomówny i odważny w wyrażaniu opinii, • ocenia postępowanie swoje i innych, wyciąga wnioski, • rozumie, jak ważne jest mówienie prawdy, • zgodnie współpracuje z rówieśnikami i dorosłymi, • naprawia wyrządzone szkody, • dba o swoje przyjaźnie, • dba i chroni otaczające środowisko;

	<p>reguły „nie kradnij”,</p> <ul style="list-style-type: none"> - starannie dobiera przyjaciół i pielęgnuje przyjaźnie w miarę swoich możliwości, - wie, że jest częścią przyrody, chroni ją i szanuje; - nie niszczy swojego otoczenia;	
--	---	--

5. Metody realizacji programu: „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”.

*„ Za każdym razem,
gdy robimy coś za dziecko,
co może zrobić samo,
rabujemy mu część życia.”*

Pino Pellegrino

Realizacja programu: „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”, odnosi się do strategii kształcenia opartych na konstruktywistycznej teorii wiedzy i poznania bazującej na podmiotowej interakcji ucznia i nauczyciela, dającej każdej ze stron poczucie bezpieczeństwa i sprawstwa (A. Brzezińska, 1999 r.). Dominującą pozycję w relacji podmiotowej zajmuje uczeń, nauczyciel zaś wchodzi z nim okresowo w aktywny kontakt podczas epizodów wspólnego zaangażowania (H.R. Schaffer, 2006). W aktywizującej strategii nauczania, nauczyciel wspólnie z uczniem kreuje płaszczyznę działań, dbając o zapewnienie optymalnych do potrzeb dziecka warunków nauki, biorąc pod uwagę jego zainteresowania, możliwości i oczekiwania. Dziecko uczy się poprzez zdobywanie doświadczeń, dlatego nauczyciel powinien zadbać, aby pole jego doświadczeń było z jednej strony jak najbogatsze, z drugiej jemu bliskie, zapewniające poczucie bezpieczeństwa. Uczniowie samodzielnie poszukują wiedzy, uporządkowują ją i szukają sposobów jej zastosowania, przez co stają się badaczami, a nauczyciel jest ich facylitatorem. Taka strategia nauczania daje znacznie większe możliwości uczniom nie tylko na opanowanie materiału, ale także na włączenie się w przestrzeń szkolnego życia społecznego. Przykładem metody pracy w aktywizującej strategii kształcenia jest metoda projektów, która charakteryzuje się największą interaktywnością, a przy tym łączy inne metody i techniki uczenia się.

Wpisuje się ona w konstruktywistyczny model nauczania, który opiera się głównie na aktywności dziecka w procesie zdobywania wiedzy, a nie przekazywaniu jej przez nauczyciela. Kształcenie konstruktywistyczne jest usystematyzowane przez ściśle określone fazy:

- 1 Faza orientacji i rozpoznawania wiedzy wyjściowej.
1. Faza ujawniania wstępnych pomysłów i idei związanych z tematem zajęć.
2. Faza restrukturyzacji wiedzy.

3. Faza aplikacji nowej wiedzy.
4. Faza przeglądu zmian w uczniowskim rozumieniu zagadnień (H. Wynne, 1996 r.).

Projektowanie procesu nauczania zgodnie z tymi założeniami umożliwia wielostronną aktywność dziecka, zróżnicowaną zarówno ze względu na treści, jak i poziom ich organizacji. Biorąc pod uwagę, iż rozwój procesów psychicznych i kompetencji jednostki, wynikających z jej indywidualnego wyposażenia i doświadczeń, jest determinowany stopniem ich aktywnego wykorzystania w toku stałej wymiany z otaczającą rzeczywistością (Z. Włodarski, A. Matczak, 1997 r., s.156-157) jest to czynnik niezmiernie istotny dla holistycznego rozwoju dziecka. Zgodnie z konstruktywistycznym modelem nauczania J. Bruner wyróżnił trzy procesy, które podczas uczenia zachodzą prawie równocześnie: nabywanie nowych wiadomości, transformacja i ocena (R. Michalak, 2004 r., s.188). Wszystkie te założenia są również wiodące dla metody projektów. Metoda ta opiera się na pogłębionym badaniu wybranego przez dzieci tematu. Projekt staje się podstawą doświadczeń edukacyjnych dzieci i nauczycieli. Zasadniczą jego cechą jest uczenie się poprzez działanie. Najbardziej efektywny sposób zdobywania i poszerzania wiedzy to samodzielne zdobywanie informacji i umiejętności, dyskusje prowadzone na ten temat oraz analizowanie wcześniejszych doświadczeń i pomysłów (J.H. Helm, L.G. Katz, 2003 s.15). Metoda projektów pozwala na wybór aktywności dzieciom o różnym poziomie rozwoju, pobudza do myślenia, uczy zastosowania nowo nabytej wiedzy w praktyce i dzielenia się informacjami z innymi, kształtując tym samym kompetencje komunikacyjne i społeczne. Największe znaczenie przypisuje się intencjonalności uczenia się oraz rozwijania umiejętności uczenia się, jako kapitału do przyszłego rozwoju. Metoda ta umożliwia uczenie poprzez działanie, bezpośrednie polisensoryczne doświadczanie, co w szczególności podnosi poziom efektywności nauczania dzieci. Dlatego właśnie wybór tematu powinien być przemyślany, ale przede wszystkim musi być zależny od zainteresowań dzieci i odnosić się do ich doświadczeń życiowych, dzięki czemu podnosi ich poziom motywacji i emocjonalnego zaangażowania w chęć zdobywania nowych wiadomości i umiejętności. Nauczyciel nie wybiera tematu, tylko go negocjuje wspólnie z uczniami. Jak określa to J.H. Helm i L.G. Katz (2003 r. s.17) nauczyciel obserwuje aktywność badawczą dziecka, która determinuje jego kolejne działania zgodne z jego zainteresowaniami i możliwościami. Rolą nauczyciela jest włączenie w te działania treści z zakresu poszczególnych edukacji (np. matematycznej, językowej, muzycznej, itd.) określonych w podstawie programowej.

Praca metodą projektów ma ściśle określoną strukturę, na którą składają się trzy etapy.

Etap I – Pojawienie się tematu projektu wynikającego z zainteresowań dzieci lub ewentualnie podanego z inicjatywy nauczyciela. Opracowanie z dziećmi wstępnej siatki tematycznej z pytaniami, uwzględniającej wymagania dydaktyczne. Przeprowadzenie zajęć wprowadzających w temat, budujących dla całej grupy wspólne doświadczenia w tym obszarze. Na podstawie takich działań uczniowie wspólnie podejmują decyzję o podjęciu pracy nad danym projektem. Jeżeli temat nie budzi zainteresowania dzieci, nie spełnia celów lub jest zbyt trudny do realizacji, następuje jego odrzucenie i dalsze poszukiwania. Jeżeli spełnia te kryteria dzieci podejmują się dalszej pracy. Wspólnie układają siatkę tematyczną odnoszącą się do obecnego ich stanu wiedzy, a następnie opracowują siatkę lub listę pytań określającą czego chciałyby się dowiedzieć podczas realizacji projektu.

Etap II – Na drugim etapie następuje ponowna weryfikacja sporządzonych siatek tematycznych mająca na celu powiązania wiedzy z umiejętnościami. Na podstawie tak sporządzonego schematu zostają zaplanowane zajęcia terenowe, wizyty ekspertów, gości. Rozpoczyna się czas aktywności badacza, czyli samodzielnego zdobywania wiedzy i umiejętności. W zdobywaniu tych doświadczeń ma pomóc wcześniej sformułowana siatka tematyczna zawierająca pytania w obrębie realizowanej tematyki projektu. Każda działalność małych badaczy kończy się przedstawieniem zdobytej wiedzy za pomocą opisów, rysunków, działań konstrukcyjnych, zabaw, inscenizacji itp. Następuje powrót do siatki, określenie na ile udało się znaleźć odpowiedzi na zawarte w niej pytania i powrót do dalszych zadań. W czasie takiej pracy siatka na bieżąco może być weryfikowana przez uczniów, uzupełniania o nowe obszary zainteresowań.

Etap III –Zakończenie projektu ma charakter podsumowania zdobytej wiedzy i nowych umiejętności. Następuje zaplanowanie wydarzenia kulminacyjnego, mającego być ostatecznym podsumowaniem realizowanego projektu, weryfikacją stawianych przez dzieci hipotez i oceną realizacji celów. Wspólne przedsięwzięcie, jakim jest przygotowanie zaprezentowania przeprowadzonego projektu, ma również umożliwić dzieciom wzajemną wymianę doświadczeń. Po wydarzeniu kulminacyjnym, które może być przedstawione w formie np. wystawy, książki, przedstawienia itp., następuje jeszcze końcowa analiza przeprowadzonego projektu (J. H. Helm, L.G. Helm, 2003 r. s.23-26).

Metoda projektów, oprócz podziału na trzy etapy jego realizacji, opiera się na pięciu cechach strukturalnych: dyskusji, pracy w terenie, reprezentacji, badaniu i odtworzeniu. Mają one na celu pomóc

nauczycielowi w stworzeniu struktury zajęć dostosowanej do potrzeb i możliwości dziecka. Struktura pozwala dzieciom zrozumieć ramy, w których mogą swobodnie realizować swoją aktywność. Zabezpiecza przed robieniem tego, na co dziecko ma ochotę, a nie jest związane z realizacją projektu. Staje się ona, zatem z jednej strony ograniczeniem ich wolności, z drugiej jednak jej źródłem. Praca zgodnie z tymi zasadami ma doprowadzić do realizacji udanego projektu, dlatego obowiązuje na każdym jego etapie. Z uwagi jednak, iż w każdej fazie projektu praca wymaga zróżnicowanej aktywności, cechy te nabierają innego znaczenia, przyjmując nowe funkcje (tabela 1.).

Tabela 1. Cechy strukturalne projektu w fazach jego realizacji

	I etap	II etap	III etap
Dyskusja	Dzielenie się swoimi obecnymi doświadczeniami i wiedzą związaną z tematem.	Przygotowanie pracy w terenie i wywiadów. Podsumowanie pracy terenowej. Uczenie się ze źródeł wtórnych.	Przygotowanie do podzielenia się historią projektu. Podsumowanie i ewaluacja projektu.
Praca w terenie	Rozmowa dzieci z rodzicami i innymi osobami.	Wyjście na zewnątrz w celu badań terenowych, robienie wywiadów z ekspertami i innymi osobami.	Ewaluacja projektu oczami innych (gości).
Reprezentacja	Rysunki, pisanie historii, konstrukcje, zabawy tematyczne, w których dzielą się swoimi doświadczeniami.	Szkice, notatki z obserwacji, rysunki, pisanie historii, konstrukcje, diagramy, mapy, listy pojęć dla uwidocznienia tego, czego się dowiedziały.	Skondensowanie i podsumowywanie historii (selekcja materiału) w celu podzielenia się z innymi.
Badanie	Tworzenie pytań, problemów na bazie tego, co wiedzą i czego chcą się	Sprawdzanie hipotez postawionych w fazie I.	Spekulowanie na temat nowych pytań.

	dowiedzieć.	Badania w terenie i w innych źródłach (np. biblioteki).Stawianie następnych pytań.	
Odtworzenie (wystawa, pokaz)	Dzielenie się tym, co prezentowały w I fazie.	Dzielenie się reprezentacją nowych doświadczeń. Stałe dokumentowanie trwającego projektu (np. zdjęcia jak pracują, rysunki na ten temat).	Podsumowanie tego, czego nauczyły się dzięki projektowi. Wydarzenie – impreza, wystawa, występ.

Źródło: S. C. Chard Chard, (1998) *The Project Approach: Managing Successful Projects*.

Wszystkie pięć cech strukturalnych metody projektów wpisują się w istotny sposób we wspieranie kształtowania kompetencji dzieci w procesie edukacji. Szczegółowe założenia metodyczne do pracy metodą projektów znajdują się załączniku nr 1. Zostały również opracowane wskazówki metodyczne do pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, które mają pomóc nauczycielowi w pełni wykorzystać metodę projektów do podnoszenia kompetencji rozwojowych tej wymagającej grupy dzieci (załącznik nr 3).

Metoda projektów, w najbardziej optymalny sposób pozwala na realizację celów założonych w programie: „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”, dlatego powinna stanowić podstawową metodę pracy z dziećmi, co oczywiście nie wyklucza wykorzystania innych metod np. aktywizujących itp.

6. Kryteria oceniania

„Człowieka należy oceniać po tym, co w nim najlepsze:

jak ciężko pracuje, jak wierny jest swoim poglądom...”

Kirk Douglas

Ocena dziecka stanowi integralny komponent procesu jego edukacji. Jej rzetelność będzie jednym z czynników przyczyniających się do podniesienia efektywności kształcenia. Ocena odnosi się do funkcjonowania ucznia, ale również w dużej mierze jest wykładnikiem pracy nauczyciela. Pośrednio dowodzi także o trafności lub jego braku w doborze metod i form nauczania oraz elastyczności programów szkolnych. Ocena ma na celu dostarczyć dziecku informacji o jego postępach w nauce, wskazując jego mocne i słabe strony, co umożliwi dziecku poznanie swoich możliwości i ograniczeń. Motywuje ucznia do dalszej pracy i osiągnięcia postępów w nauce i zachowaniu. Nauczycielowi obrazuje w jakim zakresie dziecko opanowało określone kompetencje. To pozwala na diagnozę na ile realizowane przez nauczyciela założenia pracy, przynoszą zakładane efekty. Umożliwia to doskonalenie organizacji i metod pracy, a także pozwala na wprowadzenie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w odpowiednim czasie indywidualnych programów korekcyjnych, kompensacyjnych czy profilaktycznych zapewniających im optymalne warunki edukacji. Dla rodziców ocena jest źródłem informacji o postępach, trudnościach w uczeniu się dziecka, czy szczególnych jego uzdolnieniach, dzięki czemu mogą oni właściwie wspierać rozwój swojego dziecka.

W zależności od celów zastosowania oceny można wyróżnić za B. J. Blooma: ocenę diagnostyczną (stosowaną w celu poznania zdolności jednostki), formatywną – kształcącą (stosowaną w trakcie procesu nauczania w celu wskazania uczniowi jakie robi postępy i na jakie napotyka trudności), podsumowująca (stosowana pod koniec jakiegoś etapu, informująca o jakości jego zaliczenia) (K. Denek, 1989 r.).

W edukacji wczesnoszkolnej obowiązuje ocena opisowa mająca na celu głównie funkcję formatywną. Uczeń powinien uzyskać w procesie edukacji informację zwrotną od nauczyciela o sposobie jego

aktywności. Założeniem programu: „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”, jest traktowanie oceny jako informacji, która powinna się przyczynić do podnoszenia kompetencji dziecka, budowania jego motywacji i odczuwania sukcesu. Ocena ucznia obejmuje wszystkie sfery jego funkcjonowania i odnosi się nie tylko do zrealizowanych zadań odnoszących się do poziomu opanowanych wiadomości i umiejętności określonych w podstawie programowej, ale również jego poziomu zaangażowania w wykonywane zadanie, wkładu pracy ocenianego w perspektywie indywidualnych możliwości i potrzeb ucznia. Źródłem takich informacji jest proces sprawdzania i oceniania osiągnięć ucznia realizowany planowo, z zastosowaniem różnych form i rzetelnych narzędzi sprawdzania. Sformułowanie opinii o poziomie osiągnięć uczniów odbywa się na podstawie określonych kryteriów. W programie: „Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy”, określa się:

- przez bardzo dobre opanowanie wiadomości i umiejętności będzie rozumiane opanowanie pełnego zakresu treści edukacyjnych określonych programem nauczania oraz wiadomości wykraczających poza ten obszar. Pod uwagę będzie brane biegłe posługiwanie się zdobytymi wiadomościami, samodzielne rozwiązywanie problemów, w sposób teoretyczny i praktyczny oraz prawidłowe i często podejmowane z własnej inicjatywy zastosowanie posiadanych umiejętności w sytuacjach edukacyjnych i praktyce. Aktywny udział w pracy pozalekcyjnej, wykazywanie się samodzielnością, postawą twórczą, otwartą na rozwój. Promowany będzie włożony wysiłek, pilność, wytrwałość w dążeniu do celu, obiektywna samoocena i szczególne umiejętności w danej dziedzinie;
- przez dobre opanowanie wiadomości i umiejętności będzie rozumiane opanowanie zdecydowanej większości treści edukacyjnych określonych programem nauczania, poprawne rozwiązywanie typowych zadań teoretycznych i praktycznych, korzystanie z poznanych w czasie zajęć źródeł informacji oraz wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności w typowych sytuacjach edukacyjnych. Aktywne uczestniczenie w zajęciach pozalekcyjnych, nastawienie na rozwój i dokonywanie prawidłowej samooceny. Oceniany będzie wkład pracy, dążenie do osiągnięcia celu, pokonywanie trudności, zaangażowanie w działalność twórczą i dążenie do samodzielności;
- przez wystarczające opanowanie wiadomości i umiejętności będzie rozumiane opanowanie podstawowych treści edukacyjnych określonych programem nauczania, podejmowanie rozwiązań typowych zadań teoretycznych lub praktycznych o niewielkim stopniu trudności, zastosowanie zdobytej wiedzy w typowych sytuacjach edukacyjnych z pomocą oraz korzystanie

z informacji pod kierunkiem nauczyciela. Udział w zajęciach pozalekcyjnych wspierających indywidualny rozwój ucznia, zwłaszcza w obszarach sprawiających mu trudności. Brany będzie pod uwagę wysiłek, jaki uczeń włożył w opanowanie wiadomości i umiejętności, systematyczność, staranność, stopień samodzielności i doprowadzenia zadań do końca;

- przez niskie opanowanie wiadomości i umiejętności będzie rozumiane niezadowolające opanowanie treści edukacyjnych przewidzianych programem nauczania. Uczeń nie będzie w stanie samodzielnie rozwiązać większości zadań, nawet o elementarnym stopniu trudności zarówno w teorii jak i w praktyce, będzie miał braki w wiedzy i umiejętnościach, co będzie powodowało narastające problemy z zastosowaniem zdobytej wiedzy nawet w znanych sytuacjach edukacyjnych. Uczeń najczęściej będzie pracował przy dużym wsparciu nauczyciela. Ocenie będzie podlegać jego uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych wspierających jego rozwój, tempo i chęci do pracy, systematyczność oraz stopień zaangażowania się w osiągnięcie celu.

Oceny ucznia należy zawsze dokonywać poprzez pryzmat jego indywidualnych możliwości i potrzeb.

Bibliografia:

Bruner J. (1974), *W poszukiwaniu teorii nauczania*, PIW, Warszawa.

Brzezińska A., (2000), *Spoleczna psychologia rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa.

Chard, S.C. (1998), *The Project Approach: Managing Successful Projects (Book Two)*.NY: Scholastic. (data wejścia na stronę - 2014), <http://www.projectapproach.org/store/>

Dylak S. (1994), *O rozwoju inaczej*, [w:] *Przyrodnicze rozumowanie najmłodszych czyli jak uczyć inaczej*, Grupa Primary Science Tempu Redesigne JEP 2245, Poznań.

Helm J.H., Katz L.G.(2003), *Mali badacze metoda projektu w edukacji elementarnej*, Wyd. CDN, Warszawa.

Michalak R.(2004), *Aktywizująca strategia nauczania w zintegrowanej edukacji najmłodszych uczniów*, [w:] H.Sowińska, R.Michalak(red.): *Edukacja elementarna jako strategia zmian rozwojowych dziecka*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

Schaffer H.R. (2006), *Rozwój społeczny. Dzieciństwo i młodość*, Wyd. UJ, Kraków.

Schaffer H.R. (2008), *Psychologia dziecka*, Wyd. UJ, Kraków.

Suświłło M.(2004), *Inteligencje wielorakie w nowoczesnym kształceniu*, UWM, Olsztyn.

Włodarski Z., Matczak A. (1997), *Wprowadzenie do psychologii*, PWN, Warszawa.

Wynne H.(1996), *The Teaching of Science in Primary School*, London.